M O L O H

Žaloigra v treh dejanjih.

Spisal Leo Birinski.

Preložil Etbin Kristan.

Št. 3119/pol.

Predstava te žaloigre v tukajšnjem deželnem gledališču dovoljuje se gospodu ravnatelju Frau-Govekarju proti temu da se izpusté na strani 67 ni 68 rdečo črtano besedilo.

Ljubljana, dne 20. septembra 1910.

K. k. Landespräsidium in LAIBACH. v LJUBLJANI. C. kr. deželno predsedništvo

Gesehen u. wird unter obigen Bedingungen zur Aufführung zugelassen

Von der k. k. Polizeidirektion

Triest, 26/9 1912

K. K. POLIZEI-DIRECTION * TRIEST *

O S E B E.

Ivan Ivanovič Ramusov.

Nina Aleksandrovna, njegova žena.

Saša, 24 let.

Fjodor, 22 let.

Vasja, 19 let

Bjelkin.

Štefkin.

Malinov.

Lapulin.

Verbenko.

Rabskij.

Dr. Spielmann.

Ivan.

Njuta.

Agrafena.

Miško. 14

Rolevič.

Harbinskij.

Teroristi.

Godi se v ruskem gubernijskem mestu v dobi revolicije.

Ženska 16 ---- Rakarjeva

Pijanec 16 ---- Drenovec Jos.

P R V O D E J A N J E.

=+=

Soba pri Ramusovih. Meščansko pohištvo. Desni kot je poglobljen, v tem zakotju stoji klavir. Levo v ozadju glavni vhod, desno zraven okno. V levi steni dvoja vrata v stanovanje: Ena globoko v ozadju v kuhinjo, druga čisto spredaj, v obedovalnico in spalnico; med obema vratoma omara s knjigami. Sredi desne stene vrata v Fjodorjovo sobo. Vmospredju - bolj na desno - velika miza s stoli. Ob desni steni spredaj, divan. Mrak. Njuta sedi pri klavirju, Vasja spredaj na stolu, obraz zakopan v roke. Oder je v poltemi. Skozi okno pada ozka, medla proga svetlobe. Otožno, mračno razpoloženje. Ko se oder razgrinja, poje Njuta intimno Sobolevskine „Mušice", kar se vjema z mehkim neizvestnim mrakom. Nekaj minut ostane potem pri klavirju, vstane, kakor da se hoče otresti vtiskov in gre k oknu. Nekaj časa gleda zamišljena vun, stopi k Vasji in žalostno gleda nepomično sedečega.

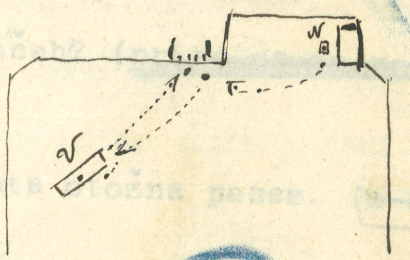

Njuta. Ali naj prižgem?

Vasja. Prosim, nikar!

Njuta. (stopi k oknu.) Kje je neki Ivan tako dolgo? (približuje se Vasji.) Tiste pesmi nisem imela peti.

Vasja. (otožno.) Mogoče! (kratka pavza.) (Njuta sede k njemu.) Ali ni čudno, da se plašimo pesmi?

Njuta. Plašimo?

Vasja. Da. (kratka pavza.) Smejali se mi boste, če vam povem, da sem čutil - ne, da sem videl pesem v sobi, preden ste začeli peti.

Njuta. Gotovo ste mislili na Šašo, pa vam je prišla na misel najljubša pesem, ki jo je prepeval v somraku.

Vasja. (meje otožno z glavo.) Zdaj nisem mislil na Šaša - ali ste vi morda mislili nanj?

Njuta. Na Šašo pač ne, toda končno je vse, kar nas zdaj skrbi, v zvezi z njim, pa je povsem naravno, da je vse skupaj porodilo misel na njegovo pesem. Z vami je pač tudi tako?

(oba molčita.)

Vasja. (nenadoma) Povejte mi, Njuta, prosim, vas....Čisto akademsko vprašanje. - Jaz....ne....da...Rad bi vedel, če vas še nikdar ni bilo strah misli....ne, pravzaprav posledic misli.

Njuta. Torej zopet strah!

Vasja. (se zahrija v zadregi.) Da, slabo sem povedal.

Njuta. (se nagne k njem.) Kaj? Solze v očeh? (prime ga za roko.) kaj pa vam je?

Vasja. Nič ni....Prokleto somračje, pa tista otožna pesem. (z ironijo.) Lirik se je zganil v meni.

Njuta. Ne, grize vas duševna bol. Ali se res česa bojite? Nemara, da bi današnji shod...?

Vasja. Ne, ne....

Njuta. Ali morda ne verujete več v našo stvar?

Vasja. Bog obvaruj!

Njuta. Kaj je torej? Saj ne morem verjeti, da se plašite nevarnosti našega sedanjega podjetja? Ali pač? Ali se bojite, da se žopet ponesreči? Ali vas je strah pred smrtjo?

Vasja. Pred smrtjo? Ne... ampak....

Njuta. Ampak?

Vasja. Ampak...ne vem, če me boste razumeli....nekaj časa....tako me je prijelo...naenkrat....ne bojim se smrti...ne, ampak življenja.

Njuta. Bojite se življenja?

Vasja. Da. (kratek molk.)

Njuta. Pa vam je jasno, kaj pravzaprav mislite?

Vasja. Pravzaprav ne. To je tista misel, ki se je ne upam domisliti. Le čutim, da je za tem nekaj neizmerno žalostnega....nekaj strahovito neusmiljenega....

Njuta. Kaj vas je spravilo do tega?

Vasja. Ne vem....Nenadoma je stalo pred menoj....Življenje...življenje... ...da nam je tako (išče besed) tako sovražno....da nas tako zasmehuje in muči....da se tako neusmiljeno igra z nami..... Čemu? Zakaj?

Njuta. Da - zakaj? (sedi še nekaj časa, potem gre polagoma k oknu, kjer obstane in se zamisli. vse je tiho.)

Agrafena. (stara suha kmetica, odpre kuhinjska vrata, opazi Njuto v mesečini pri oknu, zakriči in obstane kakor prikovana ih nema na pragu.)

Njuta. Kaj pa vam je? (stoni da bi šla k Agrafeni, ki se ji umakne, pa se neprenehoma prekrižuje, strmeče vanjo.) Agrafena! Saj vendar nisem strah, da se tako križate.

Agragena (se osvesti.) Zares ne?

Njuta (se smehlja.)

Agrafena. (sede vsa izmučena.) Dandanašnji ni človek nikjer varen.

Njuta. Strahov?

Agrafena. Da, da, antikrista.

Njuta. Antikrista?

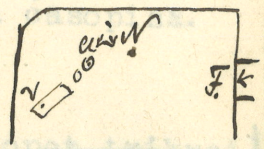

Agrafena. Da, da, gospodična. Tukaj v mestu je.

Fjodor. (je vstopil iz laboratorija, ko je Agrafena zakričala. Poreglivo se smehlja.) Ali si ga sama videla?

Agrafena. (se križa.) Ne, batjuška, ne. Bog me obvaruj tega. Ampak videla ga je soseda, čevljarica. Predvčerajšnim. Ob belem dnevu.

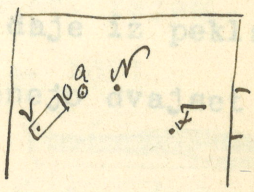

Njuta. Filipovna? Saj je predvčerajšnim nagloma umrla.

Agrafena. Da, da, od strahu je umrla.

Njuta. Pa vam je povedala, da je videla Antikrista?

Agrafena. Bog ne daj! Kako bi mi povedala, ko je od strahu onemela in takoj umrla.

Fjodor. Pa odkod veš, da je videla Antikrista?

Agrafena. Odkod? (jokaje, a z dogmatičnim prepričanjem.) Saj je vendar umrla od strahu?

Njuta. Agrafena, nikar se ne mučite s takimi domišljijami.

Agrafena. Oh, matjuška, saj trpimo premalo, premalo.

Vasja. Meniš?

Agrafena. Da, batjuška, vse premalo. Ko imamo toliko sovražnikov, ki preže, da bi nas ugonobili.

Njuta. Kakšnih sovražnikov?

Agrafena. Kaj ne veste? Žide! Židje so sklenili zvezo s hudobcem (vstane) — (pljune trikrat.) Da, da. Zvezo zoper pravoslavne Ruse.

Njuta. Neumnost!

Agrafena. Pa je res! Pa je res! (Dimitrij, ki služi pri policiji, mi je povedal sam, in potem mi je bral, iz tiskanega časopisa.

Fjodor. Da nas hočejo židje ugonobiti?

Agrafena. Da, da! Naše duše so obljubili hudobcu (pljune zopet trikrat) če spravi židovskega carja na prestol, na naš sveti ruski prestol. Svete slike režejo pa obešajo namesto njih podobe antikristovskega boga.

Fjodor. Anarhistovskega je pač dejal, tepec.

Agrafena. Da, antikristovskega. Tega boga molijo, pa jim daje iz pekla krogle, ki niso večje od jabolka, pa lahko poženejo dvajset kristijanskih hiš v zrak.

Fjodor. Torej roma zdaj antikrist po našem mestu?

Agrafena. Kajpada, kajpada. Iz drugih mest so ga že izgnali. Tam so se združili pravoslavni pa so pobili nekoliko židov in od strahu je pobegnil.

Fjodor. In zdaj ga hočejo izgnati tudi odtod - s svetim pogromom?

Agrafena. Da, da. Pa v takih strašnih časih ste dovolili, da se je mati odpeljala v mesto? Prvič po tako težki bolezni? To ni bilo prav. Že tri ure so zunaj. Če se le ne zgodi nesreča!

Varja. Saj je papa ž njo. (vstane)

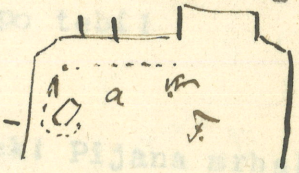

Agrafena. (jokavo.) Vaša dolžnost je, popraviti, kar je Šaša grešil proti staršem.

Fjodor. (nestrpno.) Eh, kaj! Volkovi jih ne bodo požrli. (prehod.)

Agrafena. (je tako razburjena, da se trese in trikrat pljune.) Fej, sram vas bodi. Fej! To je brezbožno. To je brezsrčno. Volkovi požrli! To bi vam bilo prav. Volkovi požrli!

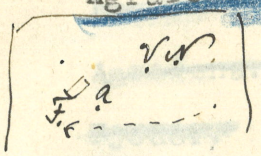

Njuta. No, no, Agrafena!

Agrafena. Naj vam je mar, da je mati siva in stara od skrbi, da bo še prezgodaj umrla. Da, da, še v grob jo spravite, Šaša in vi.

Fjodor. (hrupno.) Dosti neumnosti!

Agrafena. (še bolj razburjena.) Neumnost, neumnost! Vam je vse neumnost!

Vasja. (blago.) Agrafena, prosim te, nehaj vendar. Nastavi rajše samovar, da dobita mati in oče čaja, ko se vrneta. Idi!

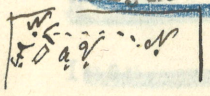

Agrafena. Da, batjuška, prav imate. Vi ste še zvest otrok. (hoče oditi)

Fjodor. (polglasno Njuti.) Kje tiči Ivan tako dolgo?

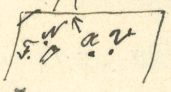

Agrafena. (je slišala.) Ivan, Ivan, žo je vaša skrb. Starši pa ne. Ivan! Zlodej ga ne bo vzel. Rekla sem: Ivan naj vsaj spremi gospodo. Ampak kaj! Kar pravim jaz, je neumnost.

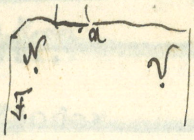

(v predsobju zvoni. Vesela.) O, so že tukaj. Hvala bogu! Čast bodi bogu in hvala! (prekriža se in odhiti.)

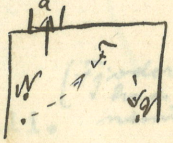

(zadaj se sliši Agrafenino govorjenje.)

Agrafena. (odpre naglo glavne duri.) Tu ga imate, svojega ljubljenca! Tu že pogibajo od hrepenanja po tebi!

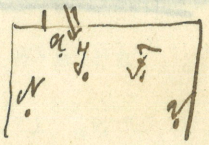

Ivan. (se prikaže med durmi.)

Agrafena. Le dalje, golobček! Idiot! Bedak! Pijana mrha! Tu ga imate!

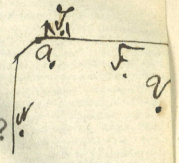

Ivan. (ostane ponižno med durmi.) Kaj ukazuje milostivi gospod?

Agrafena. (se pači.) Ukazuje milostivi gospod! S staro gospodo bi se bil imel peljati, avša! (gre na desno)

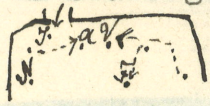

Ivan. (se opravičuje Agrafeni.) Saj sem imel pot za mladega gospoda.

Agrafena. (mu seže v besedo.) Pot v gostilno!

Fjodor. Agrafena!

Agrafena. Saj smrdi na deset milj po žganju. Ob delavnikih se upijani.

Vasja. (prime nalahko Agrafeno in jo odvede vun.) Pojdi, rad bi videl, kje ostajata oče in mati.

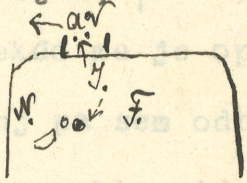

Agrafena. (godrnjaje.) Taka pijana svinja! (Odideta.)

Ivan. (Njuti.) Stopi ~~Postavi se~~ k durim. Sesti moram.

Njuta. (se postavi k durim.)

Ivan. (sede. Leva roka mu je kakor mrtva. Vidi se, da ima hude bolečine.)

Fjodor. Kaj ti je? Ali se je kaj zgodilo?

Ivan. Policija je udrla v zarotniško sobo.

Njuta, Fjodor (Vsi.) (se ustrašijo, kratek molk.)

Fjodor. (zamolklo.) Kdaj?

Ivan. Par ur je tega.

Njuta. Pa arhiv? Pa korespondenca?

Ivan. Vse rešeno. Toda orožje in tajno tiskarno so zaplenili. (Fjodor hodi nemirno.)

(nekoliko sekund ne more premagovati svojih bolečin; krčevito se zgane.)

Fjodor. Kaj ti je?

Ivan. Izpahnil sem si roko.

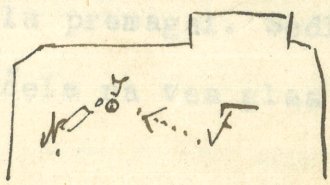

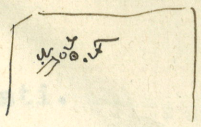

Fjodor. Ali nisi pil? Močno dišiš po žganju.

Ivan. Samo usta sem si izplahnil z žganjem. Moral sem se kazati pijanega, da sem odvrnil pozornost od sebe.

Fjodor. Kdo nas je mogel izdati? (hodi nemirno po desni.)

Ivan. Le kdo izmed nas?

Fjodor. Po čem sodiš? (obstane.)

Ivan. Ker je policija postavila naše znamenje na okno.

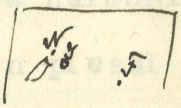

Njuta. Kaj si bil gori? (k njemu)

Ivan. Da. Že na ulici sem opazil sumljive osebe. Nekdo me je opazoval. Napravil sem pa hitro nekoliko pijanih kretenj pa sem odtaval v krčmo nasproti hiši. Tam sem pil bratovščino z nekim pijancem, kupil od njega ustno harmoniko, pa se začel prepirati s krčmarjem, da naju je vrgel vun.

Fjodor. Kako neprevidno!

Ivan. Saj sem hotel to, le da pridem zopet brez suma na ulico. Krčmar pa je bil sam pijan in me je tako sunil, da sem padel na trotoar.

Fjodor. Pa si si izpahnil roko?

Ivan. Da.

Njuta. (stopi k njemu.) Ivan, obvežem te.

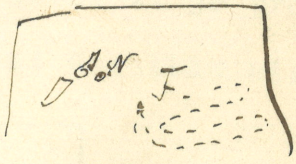

Ivan. Eh, zdaj ni časa.

Njuta. ~~Toda.~~ Toda — —

Ivan. Prvi hip, ko sem telebnil na trotoar, so me bolečine tako omamile da sem skoraj omedlel. A to sem kmalu premagal. Sedla sva na cesto nasproti naši hiši, pa sva začela na ves glas peti in kričati.

Fjodor. Saj bi vaju bili lahko zaprli radi pijanosti.

Ivan. To sem moral riskirati. Pri sebi nisem imel ničesar, kar bi nas moglo kompromitirati.

Njuta. Ampak lahko bi te bili pridržali. Zdaj ko te tako nujno potrebujemo.

Ivan. S svojim manevrom sem odvrnil od sebe vsak sum. Smejali so se nama in se prav izvrstno zabavali. Kajti igral sem na harmoniko žalobno koračnico, pijanec pa je pel veselo pesem in plesal trepak. Tako sva stopila v vežo. Takoj sem videl, kako daje. Vsa hiša je bila polna vohunov in policistov.

Fjodor. Pustili so vaju pri miru?

Ivan. Menda jim je bilo prav, da sva razgrajala. Kakor pijanca pojoča in plesoča sva prišla v drugo nadstropje, v našo sobo. Vrata so bila vlomljena. Notri je sedel kazaški častnik. Vse je bilo razmetano. Na tleh je nekdo ležal. Bil je pokrit.

Njuta. Mrtev?

Ivan. Da.

Fjodor. Eden naših?

Ivan. Da.

Njuta. Kdo je bil?

Ivan. Videl sem samo noge. Trde, nepremične noge v razcefranih hlačah in izhojenih čevljih. Podplati so bili raztrgani in dvoje krčevito otrpnenih prstov je gledalo vun. Igral sem na harmoniko, pijanec je plesal trepak in dvoje mrtvih nog v izglodanih čevljih je strmelo v naju. Prav zares nisem mehkočuten.

Marsikaj sem že doživel zadnji čas. Ampak ta trenotek....Če bi bilo trajalo le še malo, bi bil gotovo zblaznel. Čutil sem.... videl sem že, kako se mi približuje blaznost.....čutil sem njeno pošastno mrzlo sapo, čutil, kako se mi rijejo njeni kremplji v možgane.....polagoma, premišljeno. Hotel sem se smejati. Pa se nisem smejal. Ne vem, zakaj da ne. De na harmoniko sem igral, pijanec je plesal trepak in dvoje skrčenih nog v izglodanih čevljih je zrlo na raju.....(nekaj časa molk, potem se sliši za sceno glas.)

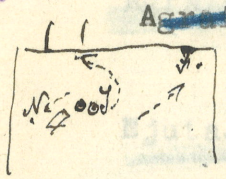

Agrafena. (za sceno.) Ivan, odpri! (kratka pavza; potem zopet kliče bolj iz bližine.) Bedak! Trapa! Odpri vendar! Samovar nosim. Pijani vrag!

Ivan. (hipoma vstane, a bolečina ga prime tako, da skoraj zopet pade na stol. Trenotek se opoteka in prime za stol, potem zbere vse moči in gre odpirat. Ves čas ostane tedaj ponižno pri durih.)

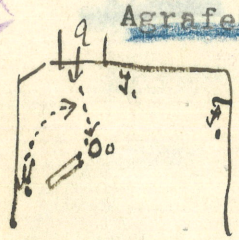

Agrafena. (vstopi; z obema rokama nosi samovar z vrelim čajem in ga postavi na mako čajno mizico.) Pijana mrha! Do smrti se mora človek nakričati. Še danes te vržemo vun. V krčmi ti je prostor, ne pa v gosposki hiši. Ob delavniku se napiti! Svetilke niso osnažene!

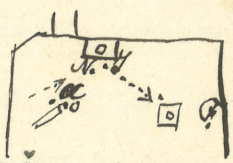

Ivan. (užge z Njutino pomočjo svetilko.) (in nese užgano luč na veliko mizo.)

Agrafena. (pripravlja čaj.) Tega ni treba! Tekati od krčme do krčme; zato nisi nastavljen! Ne, ne; pravim ti. Z gospodo si se imel odpeljati. Za slugo si bil sprejet in pošten denar se ti plačuje. Pet rubeljčkov na mesec! Pet rubeljčkov! Toliko nisem dobila vse leto, ko sem

bila mlada. Tu imaš delati, ne pa se potepati po krčmah!

Fjodor. (se trudi na vso moč, da bi se premagoval.) Agrafena, saj imaš prav, ampak....prosim te, pusti nas same.

Agrafena. Same pustiti! Same pustiti! Ivan me sme ozmerjati, a jaz imam držati jezik za zobmi! Ivan....

Fjodor. (se ne more več premagovati. Vse kar je tlačil vase, izbruhne elementarno. Kakor divja ranjena zver se zakadi proti Agrafeni. Z divjim besom.) Baba, poberi se, če ne.....

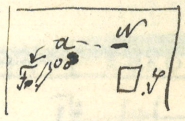

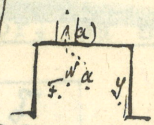

Njuta. (stopi naglo vmes.) Fjodor! Fjodor!

Agrafena. (je bila trenotek kakor okamenela, potem zaihti in odide jokaje iz sobe.) Šaša bi ne bil nikdar storil kaj takega.

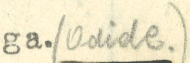

Njuta. (mirno, brez očitanja.) Človek se mora znati premagovati.

Fjodor. Da, premagovati.....

Ivan. Arhiv sem prinesel s seboj!

Njuta, Fjodor.) Arhiv?

Ivan. Dobil sem ga od Bjelkina. - Kako je prišel v njegove roke, kako ga je rešil, ne vem. Za pojasnilo ni bilo časa; hitro smo morali obvestiti druge o dogodku in jim naznaniti, da bo nocojšnji shod tukaj.

Fjodor. Tukaj? Pri nas?

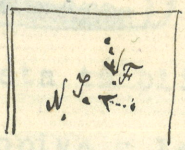

Ivan. Da.

Fjodor. Nemara se ti blede.

Ivan. Zmenili smo se, da se snidemo še nocoj tukaj. To je edini prostor, ki ni sumljiv policiji. Za tvojega očeta ve ves svet,

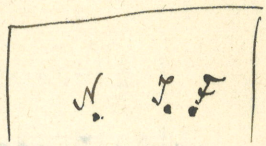

da je zmeren meščan.

Fjodor. On ne bo dovolil. In mati?

Ivan. To moraš urediti na kak način - O Sašini zadevi moramo še nocoj kaj skleniti.

Fjodor. Saj vendar poznaš starše! Saj so veliki otroci.

Ivan. Tem laže se bodo morali vdati.

Fjodor. Morali?

Ivan. Morali. (ko se to govori, se sliši zunaj ropot, kakor, da se je pripeljal voz.)

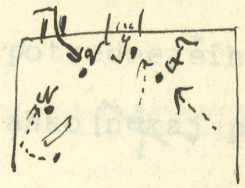

Ivan. (stopi k oknu.) Tu imamo pogačo!

Fjodor. (se mu je pridružil; prepaden.) Kozaki!

Ivan. Izdali so torej ves naš načrt! Arhiv!

Vasja. (pride brez sape, s klobukom na glavi in oblečenim plaščem.) (vstopi.) Zdi se mi, da sta oče in mati aretirana.

(Fjodor in Njuta stojita, kakor da ju je strela zadela.)

Vasja. Pet kozakov ju spremlja.

Fjodor. Kaj se je moglo zgoditi?

Ivan. Otroci ne razburjajte se! Mirno kri! Zdaj je predvsem treba rešiti arhiv. (Vzame iz velike tajne torbe črno mapo.)

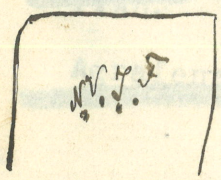

Pozor, prosim. (Fjodoru in Vasji.) Vidva ostaneta tu blizu vrat. (pokaže na desno stran.) Jaz in Njuta stopiva v laboratorij. Ukazali bodo gotovo: „Kviško roke" Ne upirajte se in storite. Nato se prikažem jaz med vrati, zavihtim bombo in zakličem kozakom: „Da se ne ganete, sicer zleti cela hiša v zrak!" (Vasji.) Ti pohitiš, čim hitreje moreš, na ulico, ~~na~~ in odneseš mapo Bjelkinu.

Vasja. Da. A če me vjamejo?

Ivan. Tedaj moraš najprej uničiti arhiv. V eno roko vzameš bombo (muspukaže.) Z drugo držiš mapo nad njo in vržeš oboje z vso močjo ob tla. Ravno pred svoje noge, tedaj se gotovo razleti v kosce. Vi morate hitro izginiti iz hiše, preden se kozaki zavedo. (Hiter prehod na desno: Ivan in Njuta.)

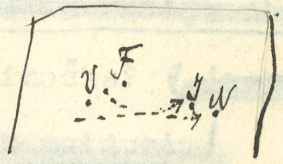

Vasja. A ti? Saj te raztrgajo na kose.

Ivan. Vseeno....

Vsi trije. Ivan, pusti me tukaj. Ti si vendar izmed najpotrebnejših.

Ivan. Neumnost! Jaz moram ostati tukaj! Vam bi se lahko nekaj ponesrečilo.

Vsi. Kaj?

Ivan. Če bi se kaj zgodilo, da se ne more odpraviti arhiv, poženem celo hišo v zrak!....

Fjodor in Vasja: Očeta in mater---

Ivan. (skomizgne.) Arhiv in korespondenca ne sme priti policiji v roke. Sicer imajo vso našo organizacijo v mreži.

(za sceno se slišijo glasovi, med njimi jokajoča Agrafena.)

Ivan. Torej - mirno kri! (odide z Njuto na desno.) → F

Agrafena. (odpre ihteča vrata na hodnik na stečaj: Ramusov in stotnik Harbinskij vstopita, vodeča Nino Aleksandrovno izpod pazduhe.)

Ramusov. (Agrafeni.) Primakni stol.

Agrafena. F (primakne stol.) (Nino Aleksandrovo posade na stol. Harbinskij opazi pručico in jo postavi pred Nino Aleksandrovno.)

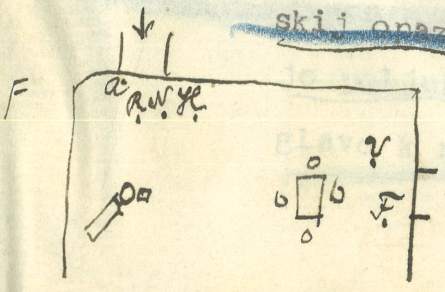

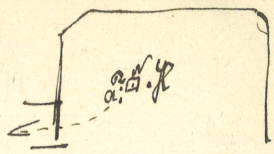

Ramusov. (Agrafeni.) Blazino! In potem hitro pripravi posteljo!

Agrafena. (poljubi Nini Alesandrovni roko.) Matjuška! Golobica!

Ramisov. (pobože Agrafeno po laseh.) Pojdi, Njana, pojdi!

Agrafena. (odide.) v spalnico)

Ramusov. (poklekne pred svojo ženo in ji skrbno postavi noge na pruči=
ce.) Nožice so mrzle! (sleče božan in pazno zavije Aleksandrov
nine noge.) Tako. Ali ti je že bolje, Ninočka? (jo prime za
roko, dihne nanje, da bi jih ogrel in jih poljubi.)
Ne plakaj! (sam se bavi s solzami.) Ne plakaj, Ninočka,
prosim, ne plakaj! (obriše jej solze z lica; ona joka brez
glasu.)

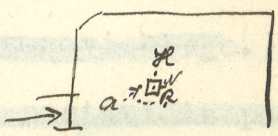

Agrafena. (prinese blazino.) Tu, batjuška!

Ramusov. (objame ženo in jo nekoliko pritegne, da dobi prostora za
blazino.)

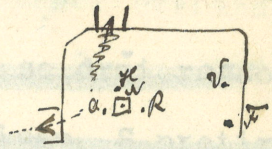

Agrafena. (namesti blazino s pomočjo Harbinskega.)

Ramusov. (nasloni ženo na blazino in jo nežno poljubi na čelo.)
Ne plakati....je že dosti solza!

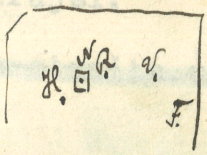

Agrafena. (odide.) v spalnico)

Nina. (opazi Vasjo, ki s oji bled in nepomičen kakor Fjodor blizu
vrat na desni in jima namigne, tiho jokajoča, naj pristopita.)
Ihteča iztegne roki proti Vasji, ki je še vedno nepomičen.)

Ramusov. (ga narahlo prime za roke.) Pojdi, Vasjenka, pojdi vendar
k materi!

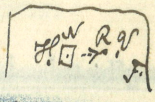

Vasja. (gre mehanično k materi, prime z obema rokama njeno glavo,
jo poljubi na lase, na čelo, oči in usta, pritisne svojo
glavo k njeni in joka.)

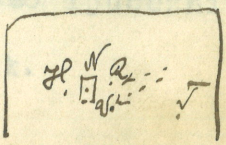

Ramusov. (se sklone čez stol, kakor da nekaj išče, pa si skrivaj obriše oči.)

Nina. (v solzah.) Vasjenka, ti me ne zapustiš....Ti ne odideš od mene....od svoje stare matere....ne...ti ostaneš pri meni.... dokler ne umrem....da....da...Vasjenka....Ti ne odideš....

Agrafena. (pride.) Batjuška, je že pripravljeno....

Ramusov. Pomagaj mi, da jo spravimo v posteljo. (Ramusov in Agrafena podpirata Nino in jo odvedeta na desno. Vasja gre za njimi, pri vratih se pa ustavi in ostane v sobi. Nekaj časa molk.)

Harbinskij. Vi ste pač najmlajši?

Vasja. (skoraj sirovo.) Da....(se popravi in ponovi blago.) Da... (kakor, da ga je sram te izpremembe, se postavi in ponovi izzivalno.) Da, najmlajši....

Harbinskij. (pogleda presenečen njega in Fjodora ki se drži resno. V zadregi je, pa si hoče pomagati z dovtipom. S pretiranim humorjem.) Nikakor ni zločin, če je kdo najmlajši. (smeje se, pa takoj prekine, ko opazi, da strmita Vasja in Fjodor mračno predse.) Odpustite!

Ramusov. (vzkipi, dobrodušno, kakor otrok.) Že spi. Le da sva jo položila v posteljo, pa je zamižala in zaspala. Kakor uboga izmučena ptičica. To jej bo dobro delo. (stotniku.) Kaj ne?

Harbinskij. Gotovo! Gotovo!

Ramusov. Prosim, sedite vendar, gospod stotnik! (Vasji in Fjodoru.) Vidva sta pa res prava! Niti sedža ne ponudita! Prosim, sedite vendar! Tukaj! Kako naj vam zahvalim za vašo ljubeznivost? (stiska mu roko.) Vi ste krasen, dober človek.

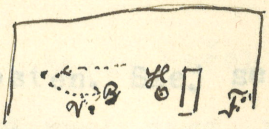

Harbinskij. Bila je le moja dolžnost!

Ramusov. A tanta vam ne ponudita niti sedeža! (prime Vasjo za roko.) Gotovo se nisi niti predstavil gospodu stotniku? (pritegne ga do Harbinskega in ga predstavlja.) Vasja, naš milček, Vasjenka!

Harbinskij. Zelo me veseli. Harbinskij, stotnik.

Ramusov. Tega si morate zapomniti, gospod stotnik. Na tega bomo še vsi ponosni. Krasne lirske pesmi ima, čudovite reči. Sicer je zadnji čas zelo zanemarjal poezijo.

Harbinskij. (iz uljudnosti, le da kaj reče.) Časi so zdaj taki. (se smehlja samodopadno, kakor vselej, kadar kaj pravi.)

Ramusov. Prav imate. Ampak hvalabogu, v moji hiši nima to novomodno politično napihovanje nič opraviti. Moji otroci hvalabogu ne vedo ničesar o tem. Fjodenka, ali se ne boš predstavil gospodu stotniku? Sedi vendar k nam?

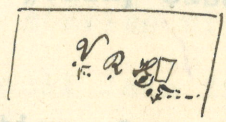

Fjodor. (da stotniku roko.)

Ramusov. Kemik je. Vse izpite je napravil z odliko. Da, da! (Fjodoru.) Ni treba, da bi te bilo sram. Krasen laboratorij ima. Zdaj se bavi z veliko iznajdbo. (zaupno.) Pa zdaj ne sme še nihče vedeti. (pokaže na desno vrata.) Tu ga ne sme nihče gledati. Še jaz ne....Samo naš sluga Ivan.

Fjodor. (mu seže v besedo, z nervoznim, mučnim smehljajem.) Če človek posluša očeta, bi moral res misliti, da sem drugi Ramsay. (se histerično smeje.)

Ramusov. (se dobrodušno smeje za njim, pa takoj molka, ko opazi kako

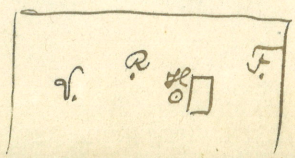

3 korake k njemu)

resno se drži Vasja.) Vasja, ne bodi žalosten. Smej se z nami. Matjuški bo kmalu bolje. Seveda bi se bilo zlo izvršilo, če ne bi bil gospod stotnik....(Harbinskemu.) Oh, oni še ne vedo, kaj se je zgodilo. Ali ste že povedali?

Harbinskij. Ne, še ne.

Ramusov. (važno.) Le pomislite, malo darnas niso ustrelili.

Harbinskij. (nekoliko dobre volje.) Da, da. (se dobarno smeje.)

Ramusov. Imeli so nas za teroriste, za atentatorje.

Harbinskij. (se smeje.)

Fjodor. Kaj pa se je zgodilo&

Ramusov. (naliva Harbinskemu čaj.) Saj poznaš Mikelkino ulico, tesno uličico. In ravno na sredi nam pride četa kozakov naproti. Voznik ustavi, da bi mogli mimo. Šlo je prav dobro. Večina jih je že posamno odjahala mimo, ko se naenkrat mati razburi in začne zbegana klicati na ves glas: „Saša, Sašenka, saša!"

Fjodor. Kako je moglo tako naenkrat....?

Ramusov. Prvi trenotek si nisem mogel razložiti....?

Harbinskih. Večinoma tudi mi nismo vedeli, kaj da pomeni kričanje. Mislili smo, da so nas napadli revolucijonarji. Eden je potegnil sabljo, drugi za njim in vse je sililo proti vozu. Na srečo sem bil blizu in sem imel še toliko razsodnosti, da sem komandiral: „Stoj!" Prišla mi je namreč misel: „To je vendar bolnica", odpustite, „blazna!" -pardon!

Ramusov. Da, da, resnično, kakor blazna je mahala z rokami in v enomer

kričala: „Saša! Saša! Moj bog, malo da tudi jaz nisem začel kričati. Kajti ko sem se osvestil, je stal pred nami Saša, naš Saša, v častniški uniformi.

Vasja. Saša? (obstane) Fjodor: (se zdrzne)

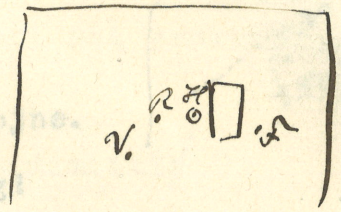

Ramusov. Saj ni bil Saša!

Harbinskij. (se smeje.)

Ramusov. Le človek, ki mu je zelo podoben.

Vasja. Kdo pa je bil?

Harbinskih. Novi gubernatorjev adjutant.

Ramusov. Resnično! Gubernatorjev Adjutant! Pa bi bil prisegel, da je Saša. Toda le prvi hip in nekoliko od daleč....Ljubi Bog! Kakšna nesreča bi se bila lahko zgodila!

Harbinskij. Da, gotovo!

Ramusov. Gospodu adjutantu se je mati zelo smilila. - Povedal sem mu, kaj je s Sašo, da je pred meseci tako nenadoma odpotoval v inozemstvo, in da nas, svoje rodne stariše niti prosil ni dovoljenja. Da, da, današnji otroci! Jako fin, rahločuten mož je, gospod adjutant. Razumel naju je. Smilila sva se mu, pa je dal roko meni in materi, a gospodu stotniku (da je Harbinskemu roko.) je naložil, naj skrbi, da prideva varno domov.

Harbinskij. Da, lahko ste veseli in lahko hvalite boga, da ste imeli le strah.

Ramusov. Kakšne žalostne posledice ima lahko tak nesporazum.

Harbinskij. In pravzaprav zahvaljujete svojo rešitev tudi nesporazumu.

(se smehlja.)

Ramusov. Kako mislite?

Harbinskij. Zelo groznemu, krvavemu, ki se mi je vtisnil v spomin menda za vse življenje.

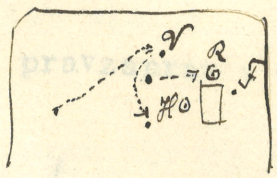

Ramusov. Ali smem zvedeti? (sede poleg njega)

Harbinskij. To se mora doživeti? Spomin iz vojne.

Ramusov. Tudi vi ste bili na vojni? Moj bog!

Harbinskij. Da, pri Mukdenu.

Fjodor. Kakšen nesporazum je bil to?

Harbinskij. Moj bog! Kakor mnogo drugih na bojišču, kjer so se naše lastne čete pomotoma spoprijele in vzajemno uničevale.

Ramusov. Res?

Harbinskij. Druga je drugo smatrala za sovražnika in streljala. Vrag vedi, kako se je to zgodilo. Še danes si ne morem razložiti. Nekak demon je uganjal svoje pošastne burke z nami. Ko se je razodel nesporazum, je bilo komaj še šest ljudi živih..... In danes, ko so kozaki potegnili sablje, me je zadel spomin pa sem se osvestil, sicer bi bil tudi jaz (smehljaje.) v sovražnem razpoloženju začel sekati. Tedaj ne bi zdaj tako miroljubno sedeli tukaj in si pripovedovali spomine, (smehljaje.) na stare ~~[illegible]~~ nesporazume.

Ramusov. (mu stisne roko.)

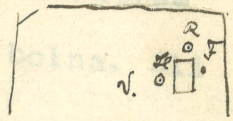

Harbinskij. Sicer pa je bilo tudi prej, ko sem stopil v sobo, tako kakor da prihaja nesporazum z menoj. (gleda triumfalno Vanjo in Fjodora kakor človek, ki hoče dokazati svojo iznajdljivost ob najbližjem slučaju.)

Vasja in Fjodor. (izgubita za hip svojo sigurnost.)

Fjodor. Kako mislite?

Vasja. Ne razumem vas.

Harbinskij. No, (se smeje.) da ste slutili v meni ali pravzaprav v moji suknji sovražnika. Le priznajte!

Ramusov. O gospod stotnik, kako morete le pomisliti?

Harbinskij. Po vajinih obrazih ni bilo težko uganiti.

Fjodor. (se močno smeje.) Kaj sva gledala tako sovražno?

Vasja. Resnično? (se smeje.)

Harbinskij. (se tudi zasmeje.)

Ramusov. Ne, ne, gospod stotnik. Zakaj bi vas moja otroka smatrala za sovražnika? Tega ne smeta misliti; bilo bi krivično. Svoje otroke sem vzgojil jaz. Ceniti znajo služabnike reda. Ne, gospod stotnik, razpoloženja ne poznate, ki je zadnji čas v moji hiši. Reveži so strašno trpeli. Četudi le radi nespametnih svojih staršev.

Vasja. Oh, papa! (proten se oddaljuje na levo.) Fjod. (v ozadje.)

Harbinskij. (protestira.) Ivan Ivanovič!

Ramusov. Ali ni nespametnost, prosim, povejte sami, če se uganjajo take reči radi otroka, ki se tako....tako....vede napram svojim staršem? Moja žena je že čez tri mesece bolna. Ali veste, da so zdravniki že obupali nad njo?

Harbinskij. O!

Ramusov. Tako si je vzela Sašin odhod k srcu. Jaz ne, ne, jaz ne! Jaz sem bil takoj pri kraju. Da, da - Dejal sem: Človek, doleten človek, ki ima tako malo obzira do svojih staršev, ki je sposoben.....

Vasja. Oče!

Ramusov. Ki ima tako malo občutka....ki more....kar na lepem, ne da bi nas prosil, odpotovati v inozemstvo....ne, tak sin ni več moj sin.....

Harbinskij. Popolnoma vas razumem, toda mladina ima, prav ker je mladina (se smeji sam s seboj zadovoljen) dejal bi, pravico do prizanašanja.

Ramuzov. Gotovo. Meni ne more nihče očitati, da ne prizanašam.

Harbinskij. Menim namreč, da je le mladostna znatiželjnost gnala vašega gospoda sina v tujino. Morda vas je hotel postaviti pred gotovo dejstvo, ker mu najbrže itak ne bi bili dovolili potovati.

Ramusov. Gotovo bi mu ne bi bil dovolil.

Harbinskij. To je hotel prihraniti sebi in vam.

Vasja. Gotovo papa, gospod stotnik ima prav. Ali naj ne prinesem rajši čašico konjaka?

Ramusov. Da, da, prav imaš.

Vasja. (hoče na desno v laboratorij.)

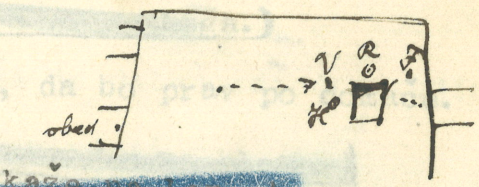

Ramusov. Konjak je vendar v obednici. (pokaže na levo.)

Vasja. Zdelo se mi je, da sem ga prej videl tam, Fjodor!

Fjodor. (ne pomiga.) Da, tam je. Posetil me je tovariš, pa sem mu ga ponudil v svoji sobi.

Harbinskij. Prosim, ne trudite se. Saj moram res že oditi. Služba je kategoričen gospod. (vstane)

Ramusov. Gotovo. Toda čašica! (vstane)

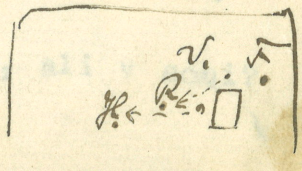

Harbinskij. Adjutant me bo pogrešal. Bili smo na poti v Ralskega ulico. Policija je danes izteknila revolucionarno gnezdo.

Ramusov. A!

Harbinskij. Najostrejše barve. Teroristi! Na gubernatorja pripravljajo atentat.

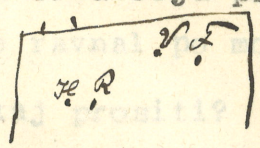

Ramusov. Na gubernatorja atentat?

Harbinskij. Da. Upamo, da dobimo z današnjim uspehom pojasnila, kako so hoteli izvršiti atentat. Gubernator se že nekoliko tednov ne upa iz sobe. Tudi k njemu ne sme nihče. Niti slugam ne zaupa. Edinemu adjutantu.

Ramusov. Tistemu, ki smo ga danes....?

Harbinskij. Da, le njemu zaupa. Odpustite torej, da sem tako.....

Ramusov. Saj nas pač kmalu počastite? Prosim vas? Na neprisiljen pomenek ob čaju. Ali hočete?

Harbinskij. Hvala lepa. Prav rad.

Ramusov. Ali igrate kartale?

Harbinskij. Da, pa še strastno (se smeje oroz razloga.)

Ramusov. Izvrstno, napravili bomo torej, da bo prav po domače.

Harbinskij. Pridem gotovo. (stisne Ramusovu roko za slovo.)

Ramusov. Torej še enkrat srčna hvala! (Vasji in Fjodoru.) Saj spremita gospoda stotnika dol!

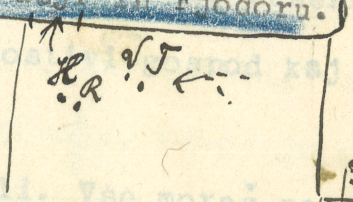

Harbinskij. Fjodor in Vasja. (odidejo.)

Ramusov. (jih spremi v predsobje.)

Ivan. (pride z desne in se suče okrog samovara.)

Ramusov. (se vrne.)

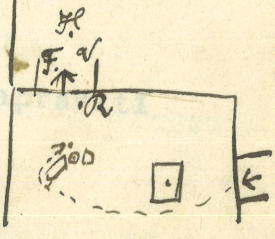

Ivan. Milostivi gospod, ali želite čaj tukaj, ali v sobi?

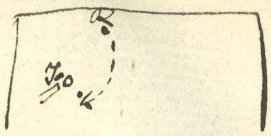

Ramusov. Vseeno. (hoče na levo; vidi da nosi Ivan roko obvezano.) Kaj pa ti je?

Ivan. Nič posebnega. Spodrsnilo mi je na stopnicah.

Ramusov. (sočutno.) Vidiš, vedno sem ti pravil, da bodi previden.

Ivan. (laskaje.) Da, če bi se človek vedno ravnal po modrih svetih.

R. hoče iti v obed. Milostivi gospod, ali bi vas smel nekaj prositi?

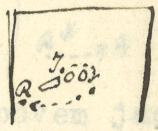

Ramusov. Kaj pa je?

Ivan. Gre namreč za....Toda, milostivi gospod, mlada gospoda ne smeta vedeti, da sem vam povedal. Gre namreč za gospoda Sašo.

Ramusov. Za Sašenko? Kaj pa je?

Ivan. Saj je bil gospod Saša tako dober človek.

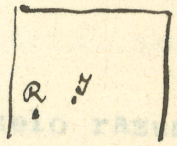

Ramusov. (blaženo.) Kaj ne? Kaj ne?

Ivan. Da, to pravijo vsi njegovi tovariši.

NB Ramusov: — Vidiš, vidiš! Kaj ne? Za kaj si hotel?

Ramusov. Ivan: Da, milostivi gospod....gospod Saša je prej imel navado, da se je vsako leto po enkrat shajal s svojimi tovariši iz šole, da so osveževali spomine na šolska leta. Danes je tak dan.

Ramusov. (vesel.) In zdaj se vrne Sašenka?

Ivan. Ne, milostivi gospod. Gospod Saša je daleč odtod v tujini. Ampak prijatelji se ga hočejo spominjati.

Ramusov. To je lepo. Vidiš Ivan, to mi je všeč. To me veseli. (Tih njega.)

Ivan. Pp sem hotel vprašati, če bi milostivi gospod kaj ugovarjal, ako bi se zbrali tukaj.

Ramusov. Jaz? Narobe! Vsi so mi dobro došli. Vse moraš napraviti imenitno. Sam jih pozdravim.

Ivan. Ne milostivi gospod, tega ne.

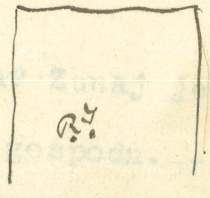

Ranusov. Zakaj ne?

Ivan. To je namreč tako: Gospod Vasja je povabil tovariše sem, pa vas je hotel zdaj še le prositi dovoljenja. A po današnjem obžalovanja vrednem dogodku z milostivo gospo....zdaj nima srčnosti, da bi vas spominjal na gospoda Sašo.

Ranusov. (ginjen) Dobri deček! (prehod na desno)

Ivan. In tako, milostivi gospod sem si mislil: vam pa povem jaz. Vi se držite, kakor da ne veste ničesar o stvari, ostanete v svoji sobi in jutri zjutraj porečete mladim gospodom: Vidite, otroci, vse sem vedel, pa sem se le tako delal, da vam napravim veselje. Tak sem.

Ranusov. (vesel) Prav imaš. Tako storimo. Ivan, ti si zelo razumen človek.

Ivan. Toda, milostivi gospod, obljubiti mi morate, da ne pridete sem, če.....

Ranusov. Je že prav. Kaj misliš, da sem tak, ki hoče mladim ljudem pokvariti šalo? Sašenkovi tovariši! Vidiš, vsi ga imajo radi.

Ivan. Da, da.

Ranusov. Tako dober je bil, tako sočuten z vsakim. In to ni res, kar pravijo ljudje, da je bil brez srca. Ljudja ga ne razumejo. Ali res misliš, da je odšel v tujino, kar je hotel zapustiti svoje stariše? Mladostna želja po znanju, ta ga je gnala v inozemstvo. Kaj ne? Postaviti nas je hotel pred gotovo dejstvo. To ni brezsrčno. Nasprotno.....

Agrafena. (vstopi) Ali ni tukaj gospoda Fjodora? Zunaj je postrežček s pismom. Izročiti ga sme samo mlademu gospodu. -

Ivan. Gotovo je posel od tovarišev, če morejo priti. Čas je že, da se zbero.

Ramusov. (Agrafeni.) Pusti ga sem! (Agrafena hoče v predsobo.) Agrafe= Agrafena

Agrafena. Kaj je Batjuška?

Ramusov. Daj Ivanu ključ od shrambe in pijač.

Ivan. Milostivi gospod saj ni treba.

Ramusov. To je moja stvar. (Agrafeni.) Kjuče mu daš za nocoj in vso noč ostaneš pri milostivi gospe! (strogo ukazovaje.) Razumeš? Ne ganeš se od postelje.

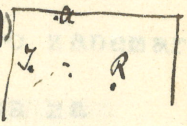

Agrafena. (malo da ne zajoče.) Batjuška, saj sem itak hotela tako.

Ramusov. (opusti strogi izraz; blago.) Dobro je. (položi jej roko na rame.) Pojdi Njanja, naj pride postrežček.

Agrafena. (Agrafena, odpre vrata; postrežček vstopi.)

Rabskij. Ali je to mladi gospod? (pokazuje, stoječ na pragu in preoblečen za postrežčka, na Ivana.)

Ivan. Mladi gospod pride takoj.

Ramusov. Takoj ga pošljem. Agrafena! (odhaja na levo.)

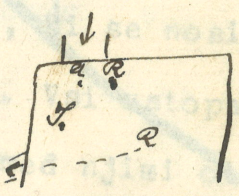

Agrafena. (vrže Ivanu ključe.) Tepec, nagnusni! (odhaja za Ramusovim.)

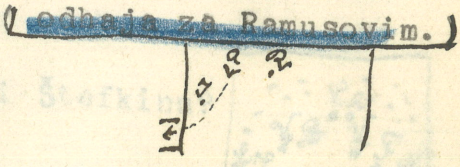

Ivan. (sama) Ali so že vsi tukaj?

Rabskij. Večinoma. Kako je tukaj?

Ivan. Vse v redu. Že lahko pridejo. Toda previdno.

Rabskij. A stari?

Ivan. Vse v redu. Nihče nas ne bo motil.

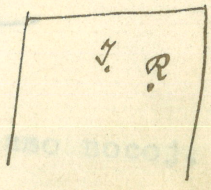

Rabskij. Torej lahko dam znamenje?

20

Bjebkin	1	
Vasja	2	
Fjodor	3	
Vrbenko	4	
Rabsky	5	
Robevič	6	
Sapulin	7	
Štefkin	8	
Ivan	9	
Spielman	10	
	11 Strukelj	
	12 Beks	— Vojak
	13 Flegar	
	14 Mlakar	
	15 Trek	— Kmet
	16 Siard	Redar
	17 Potočnik	— Kmet
	18 Jevnikar	Pismonoša
	19 Rozman	— Častnik (ruski)
	20 Zupančičeva	—
	21 Njuta (Winterova)	
	22 Rutar ~~ana~~	—
	23 ~~Rakovje~~ Brezovar	— Kmetici
	24 Amon	— — Kmetici

~~Ivan.~~ Le kar daj!

~~Rabskij.~~ ~~(vzame gorečo svetilko z mize in jo postavi na okno.)~~

~~Ivan.~~ ~~(Zapre oboja vrata na levi strani in vtakne ključa.)~~

~~Rabskij.~~ (odloži v zakotju vrhno obleko in je zdaj v sami rubaški, videti zelo inteligenten. Njuta pride iz laboratorija, Vasja in Fjodor skozi glavna vrata. V kratkih razdaljah prihaja skozi glavni vhod 20 ~~do 25~~ mladih ljudi, po 22 do 33 let, v različni obleki. Nekateri so pretirano frakarski oblečeni, drugi imajo raztrgane svršnike in so videti zelo zanemarjeni: Eden ima častniško uniformo, dva sta preoblečena za kmeta in omata dolge ovčje kožuhe in povodnje škornje. Eden pride preoblečen za pismonošo, drugi za redarja, raznašalec brzojavk, vojake. Eden prihaja kakor pek s košaro na roki. Tri ~~dekštiri~~ dekleta, po 20 do 28 let v navadnih opravah, ~~druge~~ 3 kakor kmetice. Vsi odlagajo vrhne obleke v zakotju pa pridejo v sobo večinoma v rubaški ruski barvasti bluzi, ki se nosi čez hlače.) Med navzočimi prevladuje črna barva. Vsi vstopajo nemi, ta ali oni pokima z glavo. Splošno vlada med njimi otožna, ~~diskretna resnoba.~~)

15 moških
6 žensk

Bjelkin
Verbenko
Malinov
Lapulin
Dr. Sjulman
Rolevič

~~Bjelkin.~~ ~~(pogleda večkrat na uro.)~~ Kdo je bil pri Štefkinu?

~~Verbenko.~~ Jaz. On pride.

~~Bjelkin.~~ Malo časa imamo. Nekateri izmed nas se morajo odpeljati s polnočnim vlakom.

~~Ivan.~~ Na kolodvoru bo gotovo mrgolelo tajnih.

~~Bjelkin.~~ Torej podvojena previdnost! Tisti, ki jih izžrebamo nocoj, morajo nemudoma na kak način zapustiti mesto, da bodo varni pred policijo.

In kar se tiče Saše, moramo nocoj skleniti nekaj definitivnega.

Vsi. Na vsak način. Gotovo.

Verbenko. Sicer se nam zgodi kakor zadnjič.

Ivan. Upajmo, da še ni prepozno. Izza današnje afere starega Ramu=sova z adjutantom.

Bjelkin. Menda ne misliš, da bi vsled tega mogli izslediti naš načrt?

Ivan. Nemogoče ni.

Bjelkin. Ej ne! A bati se je nečesa druzega.

Fjodor. Česa pa?

Vsi. (so med tem posedali okrog mize, ki so jo bili primeknili k zofi, da bi dobili več prostora. Le Bjelkin in Ivan stojita, Bjelkin blizu mize, Ivan pri desnih sprednjih vratih.)

Bjelkin. Da se razbije naš načrt, izza tolikih težkih žrtev, ravno preden se ima izvršiti.

Fjodor. Ali ne zaupaš več načrtu?

Bjelkin. (brez patosa.) Načrtu že, ampak nam ne. (Zgrbanje.) Vsa znamenja kažejo, da je današnji napad policije, vsled katerega smo izgubili vse orožje, tajno tiskarno, in tri svojih naj=zanesljivejših tovarišev, delo enega naših najintimnejših.

Rabsky! Gras. — Nedvomno!

Bjelkin. Trdno sem prepričan, da je izdajalec med nami.

Gras. Kateri bi mogel biti?

Bjelkin. Da, če bi to vedel!

Verbenko. Koga zadene sum?

Bjelkin. Nobenega in vse. To je najžalostnejše. Komu zaupati in koma ne?

Saj sem lahko tudi jaz. Zato ne gre, da smo vsak hip lahko izročeni vešalom. Tja pridemo končno itak vsi, bodisi dan preje ali pozneje. Ko je vsak opravil s seboj in je pripravljen. Ampak, da ne moremo in ne smemo zaupati drug drugemu, ker imamo enega izdajalca med seboj!

Ivan. Zdi se mi, da bi bilo najbolje, če bi še nocoj razpustili svojo skupino.

Nekateri. (protestirajo. Tgibanje. (Oho! oho!

Bjelkin. No - in kaj bi to koristilo naši stvari?

Ivan. Da bi se posamno lahko pridružili drugim skupinam.

Bjelkin. In da bi tako svojega izdajalca vtihotapili morda v še važnejše skupine. Ali sem prepričan, da ne sedi nemara prav sedaj med nami? Da nisem jaz tisti? Ali Ti sam, ali Fjodor, ali Lapulin, ali ta....ali oni?

Ivan. Osrednji odbor bi moral ukazati, da se nobeden izmed nas ne postavi na zaupno mesto, dokler ne najdemo izdajalca.

Fjodor. A Saša?

Ivan. Zadeva s Sašo se izroči drugi skupini.

Bjelkin. To se pravi začenjati iznova! Zopet nova vrsta žrtev. Ne, to zadevo moramo že mi rešiti. Ne, to že izvršimo. Menim, da soglaša večina. (pritrjevanje večine. (vsem)) Prijatelji, Sašo moramo spraviti vun. In kadar ga imamo zunaj, se drugo takoj izvrši. To moramo riskirati!

Lapulin. Riskirali smo že dovolj, se mi zdi.

Bjelkin. Kaj hočeš reči?

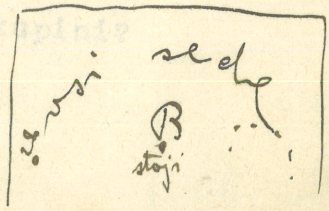

Lapuhin. Da nam je Saša že precej drag. Z današnjimi tremi jih je že 14 tovarišev, izmed katerih nam je vsak toliko vreden kolikor Saša.

Ivan. (dobro dušno) Aj, ti tepec! Ali gre za njegovo osebo? Saj veš čemu ga potrebujemo.

Lapuhin. Seveda, ampak....

Ivan. Ampak?

Dr. Spielmann. Lapuhin bi zopet rad imel debato.

Več njih. (Rolevič, Ralsky): Za to ni časa nocoj.

Ivan. Lapuhin. ali bi rad kaj predlagal?

Lapuhin. Svoje stališče hočem pojasniti.

Več njih. (Spielman, Ralsky): Ej, saj ga že poznamo.

Ivan. S svojim stališčem bi imel postati član kakšnega liberalnega dobrodelnega društva.

Več njih. (radič.) (Polovica vseh): Tako je!

Bjelkin. Poslušaj Lapuhin. Tebi gre pravzaprav le za debatiranje. Zato pa zdaj nimamo časa.

Ivan. Prijatelji, zdi se mi, da imamo reševati važnejše reči, nego poslušati Lapuhinov „če" in „ako".

Več njih. (Spielman, Rolevič, Ralsky): Da, da. Tako je. Konec debate. (vsi mrmrkat.)

Bjelkin. Prosim, miru. Zdaj bi imeli dvoje končnih vprašanj. (miru.) Ali naj se razpustimo?

Vsi. Ne.

Bjelkin. Ali naj oddamo osvoboditev Saše drugi skupini?

Vsi. Ne!

Dr. Spielmann. Zdaj torej lahko žrebamo.

Večina. Da - da.

Bjelkin. Prosim, prijatelji, načrt akcije poznate pač vsi?

Večina. Da, da!

Bjelkin. Na zadnjem sestanku smo že dognali, da potrebujemo šest mož.

Vasja. Ne, osem.

Bjelkin. To smo opustili. Dovolj jih je šest. Izmed teh šestih gresta dva v gotovo smrt.

Ivan. Najprej izžrebajmo torej dva.

Verbenko. (vstane in gre v grobni tišini v zaketje, pa prinese iz svojega blašča kocke in kučmo.)

Lapuškin. Ali so se številke današnjih žrtev že odstranile?

Verbenko. Še ne.

Ivan. Ej, to se mora.

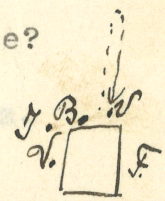

Verbenko. (iztrese kocke na mizo.) (Vsi vstanejo in se postrijajo v gručah okoli mize)

Bjelkin. (Napoveduje polagoma.) Aleksander je imel 62, Peška 18, Mika 34.

Fjodor. : Tukaj je 18.

Dr. Spielm. 62 in 34. (odstranijo tri kocke.)

Verbenko. (zmeče kocke zopet v kučmo in jih pretrese. Splošen molk.)

Bjelkin. Vasja!

Vasja. (vtakne roko v kučmo, ko jo je Verbenko še enkrat pretresel in potegne kocko.) Fjodorjeva številka. (kratka pavza.)

Fjodor. (stoji mirno.)

Verbenko. (pretrese vnovič kocke.)

Vasja. (potegne drugo kocko.) (triumfalno.) Jaz!

Ivan. Ne, to ne gre.

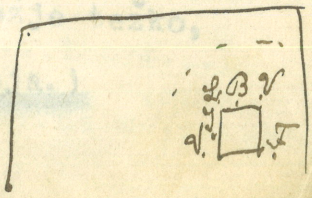

Vasja. (mu pokaže listko.) Moja številka!

Ivan. Njegova številka bi se morala že prej izločiti.

Vasja. Zakaj pa? Tega ne ne trpim!

Bjelkin. Tudi jaz mislim, kakor Ivan.

Rabsky, Polenič Več njih. Zakaj pa?

Ivan. Ker je najmlajši in zato je pri raznih pripravljalnih akcijah najmanj sumljiv.

Vasja. Ne, ne. Izžreban sem, to je dovolj.

Bjelkin. Fantič tebe potrebujemo še tukaj.

Dr. Spielman. Torej izžrebajmo drugega vnovič.

Več glasov. Da!

Ivan. (zelo ravnodušno.) Tega ni treba. Drugi sem jaz.

Vasja. Ti?

Ivan. Da, jaz. (se smehlja.) Zakaj bi ne bil jaz?

Lapulin, Rabsky Verlenko Žrebati!

Ivan. Pustite vendar to! Jaz poznam pač najbolj tiste prostore.

Fjodor. Saj jih poznam tudi jaz.

Ivan. Ne otroci! Fjodor je zadnji čas vsled raznih reči zelo nervozen. Poleg njega mora biti hladna kri.

Bjelkin. Ali soglašate?

Vsi. Če hoče sam, naj pa.

Vasja. Ivan, varovati me hočeš! (odstopi)

Ivan. Kaj še! Saj te imam prav rad, ampak to res ni radi tebe. Tem manj prijatelj, (smehljaje.) ker je včasih vražje težko, čakati na odrešenje. (napravi znamenje obešanja.)

(Vsi stoje)

Bjelkin. (gre v sredo) Prijatelji, to bi bilo torej rešeno. Volitev drugih štirih se izvrši po situaciji. (pritrjevanje.) Zdaj še nekaj. Kam spravimo Sašo? Prostor, ki je bil določen za to, je danes zasedla policija.

Lapulin. Ali si že mislil na kaj druzega?

Bjelkin. Da, Sašo spravimo sem.

Fjodor. K nam v hišo? (se zdrzne)

Bjelkin. Da.

Ivan. Načrt ni slab.

Bjelkin. To je edina hiša v mestu, ki je varna policije.

Fjodor. To morate opustiti.

Nekateri. Zakaj pa? Zakaj pa?

Fjodor. Nemogoče. (odločno.)

Bjelkin. Misliš, ker je bil danes stotnik tukaj? Prav zato.

Fjodor. Ne, ampak starši....oče...ne bo dovolil!

Bjelkin. Moral bo!

Fjodor. Tega ne preživi! (stopa nervozno tja in sem)

Bjelkin. Neumnost!

Fjodor. Prijatelji! Bjelkin!

Bjelkin. Druge poti nimamo. Ne razumem, zakaj naj bi ves načrt spravljali v nevarnost radi tvojega očeta.

Nekateri. Res je! Po tolikih žrtvah!

Fjodor. (se zdi, da bi bil miren, začne mirno, pa se ne more premagovati in se skoraj zjoka.) Prijatelji, dovolite mi le nekoliko besed! Pravkar ste me izžrebali. V gotovo smrt....Dobro.... Povsem v redu....Saj grem z veseljem....Gotovo....da se prav razumemo.

(obrnjen proti njim)

....toda oče...dosti je, če izgubi mene in potem kmalu Sašo.... oče....zakaj ga mučite še s tem....saj...saj je....povsem na strani....

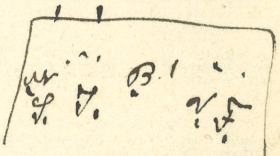

Ivan. Pa nima biti na strani! Le zato se moramo žrtvovati, ker stoje vsi ti dobri ljudje ob strani, sami gledalci. Mi se ne bojujemo za svoje privatne interese; bojujemo se za vse. Torej bi morali vsi sodelovati. Tudi on. Sicer pa preko njega. Mi se nimamo ozirati na nikogar. Tudi na nas se ne ozira nihče.

(večina pritrjuje.)

Bjelkin. Tako ostane, Sašo spravimo sem. Pozno po noči in skrbeti se ne mora, da bo vse pripravljeno za atentat.

Stefkin. (pride.)

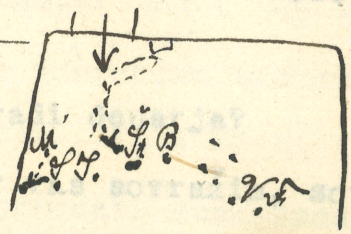

Bjelkin. No, kaj praviš ti?

Štefkin. (v ozadju) Tja!

Bjelkin. Ali misliš, da je izdajalec izdal vso organizacijo?

Štefkin. Že mogoče.

Bjelkin. Tudi načrt s Sašo?

Štefkin. Mogoče. Saj ga lahko uprašate. (pokaže s prstom na Malinova, ki je potegnil iz plašča, na Malinova.) Saj stoji tamle!

(močno gibanje.)

Večina. Malinov? Malinov? (se odmaknejo od njega, da ostane bolj sam.)

Malinov. (stoji pred, nepomičen.)

Štefkin. Da, Malinov je v službi policije. (Malinovu) Utajevanje ne pomaga nič. Dokaze imam. Črno na belem.

Bjelkin. Ali je res?

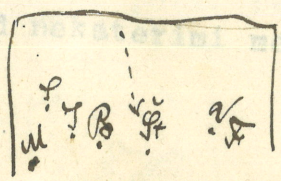

Malinov. (mirno, brez strahu, brez kesanja ali izzivanja, potrjuje le činjenico.) Da. (kratek molk.) (Vsi se še bolj odmaknejo na desno.)

Bjelkin. Odkdaj?

Malinov. (kakor prej.) Od vsega začetka. Odkar ste me sprejeli v svojo skupino.

Ivan. Torej je bil denar, ki si nam ga včasi prinašal od policije?

Malinov. Od policije že, pa ni bil namenjen vam. Bila je moja plača. To sem vam dajal za vaše organicijske namene.

Ivan. In sebi nisi pridržal ničesar?

Malinov. Ničesar.

Verhenko. To lahko pritrdim. Nekaj časa sva stanovala skupaj. Dostikrat je stradal, ker ni imel denarja.

Bjelkin. Zakaj si torej storil to, če ne radi denarja?

Malinov. (mirno, a s plamtečim očmi.) Ker vas sovražim, sovaražim sovražim!

Ivan. Nas? Kaj smo ti storili? Ali ti nismo bili zvesti prijatelji? Kolikokrat smo šli v nevarnost, če je pretila tebi?

Malinov. (sikaje.) Prav zato! Prav zato! Prav zato!

Vsi. (ga gledajo začudeno in se umaknejo.)

Bjelkin. Ali je tvoje prepričanje drugačno?

Malinov. Ne, saj sem že šest let v organizaciji. Pravzaprav je moje ime Verúhin in do lanskega leta sem bil v moskovski skupini.

Fjodor. Verúhin? Ta je bil vendar v procesu šestnajsterih obsojen na deset let v šliselbuško trdnjavo.

Ivan. Da, da; in pred nekaterimi meseci se je usmrtil.

Malinov. To govorico je razširila policija. Večkrat sem pač poizkušal samomor, toda....

Ivan. Ti hočeš biti Verúhin?

Malinov. Sem Verúhin. Izpustili so me, a pogoj je bil, da vstopim v službo tretjega oddelka.

Štefkin. Pusti marnje. Že to priča zoper tebe. Verúhin bi nikdar ne bil pristal.

Malinov. Saj se nočem zagovarjati. Storite z menoj, kar hočete, Verúhin sem vendar. Seveda ne nekdanji. Osem mesecev samotne ječe je vmes....Saj so me dvakrat mučili, pa nisem izdal besedice. Tudi pozneje nisem izdal ničesar. Ampak hotel sem vun. Iz samotne celice. Za vsako ceno! Moj bog, kako sem takrat hrepenel, da bi zblaznel! Še ubiti se nisem mogel tam!

Ivan. (ginjen.) Takoj bi nam bil imel priznati vse. Tedaj bi se bilo drugače izvršilo.

Malinov. To je bil tudi moj namen. A kar izprva ni bilo mogoče. (~~kakor v tiksni idoji.~~) Saj sem moral najprej najti samega sebe. Saj sem se bil izgubil. Vse zaupanje v sebe. Potem pa je prišlo nekaj vmes. (trese se.) Nekaj strahovito groznega, kar je bilo hujše od vseh muk samotnega zapora: Sovraštvo! Divje, peklensko sovraštvo do vas vseh, do vas vseh!

Vsi. Zakaj pa?

Malinov. Ker ste šli svojo pot tako brez pomisleka, preziraje smrt, a jaz sem se zgrudil na poti. In čim bolj zmagoslavno ste se

izpostavljali največjim mukam, tem bolj sem vas zaničeval, tembolj divje, tembolj blazno sem vas sovražil. Divja krvoločna zver se je zbudila v meni, ki je dolgo, dolgo spala in je hotela planiti na me, zver, katere sem se sam ustrašil. Saj bi vas bil najrajši vsakega posameznega raztrgal (~~postavi se, kakor da hoče planiti na nje.~~) na tisoč koscev; napil bi se bil vaše krvi, da bi se je upijanil. (~~začuden, sam zase.~~) Odkod je prišla moč, da nisem storil tega? Da sem se premagal? Ena misel mi je dajala to moč. (~~kakor blazen.~~) Zavest, da ste vsi v mojih rokah, da se igram z vami, da vas vsak hip lahko zdrobim, zmečkam kakor golazen, he, kakor golazen. Vse skupaj, z vsem vašim junaštvom!

(~~nekaj časa splošen molk, vsi strme vanj kakor okameneli.~~)

~~Bjelkin.~~ (~~se zdrzne, kakor da hoče otresti nekaj.~~) In tedaj si nas izdal?

~~Malinov.~~ Sedaj sem moral. Policija je silila. Pokazal sem jej samo lokal.

~~Bjelkin.~~ Ali si ji naznanil tudi imena članov?

~~Malinov.~~ Ne!

~~Bjelkin.~~ Zakaj nisi storil tega?

~~Malinov.~~ (~~sika s fanatičnim, skoraj blaznim sovraštvom.~~) Ker sem si vas hotel prihraniti za pozneje. Ko bi bili osvobodili Sašo in s~~/~~ stali že na pragu pred ciljem. Tedaj sem vas hotel vse skupaj izročiti krvniku in se vam smejati v obraz! (~~divje se zasmeje.~~) ....In potem se takoj ustreliti.

~~Bjelkin.~~ (korak k njemu) Tako? (~~skoraj obžalovaje, kakor otroku, kateremu se narekuje kazen.~~) Povej mi, Malinov, ali bi nam prihranil sitnosti, ki

M. B. Y. St. V. F.

jemljejo preveč čaša? Saj veš, da imamo sedaj malo časa.

Malinov. Da. Pa kaj?

Bjelkin. Da zdaj izvržiš svoj namen?

Malinov. Da se ubijem?

Bjelkin. Da.

Malinov. Kdaj?

Bjelkin. Čim zapustimo to hišo. Toda prosim, kolikor mogoče brez hrupa. Ali hočeš?

Malinov. Hočem.

Bjelkin. Zate bi bil sicer sanatorij. Toda preveč veš. Torej, soglašaš?

Malinov. Da, toda Štefkin me mora spremiti na poti v temo.

Bjelkin. Kaj se to pravi?

Malinov. (se nasmeje Štefkinu, histerično v obraz.) Da je tudi Štefkin v službi policije.

Spilman, Roleviž, Rabsky, Lapulin, Verbenko

Nekateri. (ustrašeni.) Štefkin tudi? Štefkin tudi?

Malinov. Da, Štefkin!

Bjelkin. (pogleda pomembno Ivana.) Prijatelji, za Štefkina jamčim jaz.

Ivan. Jaz tudi.

Malinov. Le v škornje mu poglejte, tam najdete njegovo legitimacijo.

Spilman, Rabsky, Roleviž, Verbenko

Večina. (izvzemši Bjelkina, Fjodora, Ivana, Njute.) Lopov! Tolovaj! Izdajalec! (nekateri mu groze. Štefkinu)

Bjelkin. Poslušajte prijatelji. Štefkin je res v službi policije, toda po nalogu centralnega odbora.

(isti)

Vsi. (olajšani.) Hvala bogu! Bravo!

Malinov. Tajno tiskarno v Nevski je vendarle Štefkin izdal policiji.

Bjelkin. To smo vedeli. (Drugim.) Moral je utrditi svojo pozicijo. (Malinovu.) Zato smo že prej ustanovili drugo, ki si jo zdaj izdal ti.

Malinov. (Molči pobit.) in odstopi v ozadje)

Bjelkin. (Malinovu.) Prijatelj, žal mi je; odpotovati boš moral sam v temo.

Ivan. (ki se je bil zopet postavil k vratom na desni spredaj.) Pst! Nekdo prihaja k vratom.

Vsi. (obmolknejo. Nekdo ruka od zunaj nalahko, potem trka na vrata. Kratka pavza.)

Ramusov. (Zunaj.) Vasja! odpri! Le za trenotek.

Vasja. (tiho) Oče!

Bjelkin. (polglasno) (Ivanu.) Pusti ga sem. Obenem uredimo, kar imamo z njim.

Fjodor. (prosečo) Bjelkin, ne zdaj!

Bjelkin. Pač zgoditi se mora. (Ivanu.) Odpri! (Vasju in Fjodoru.) Ne bojta se vendar! Kolikor je le mogoče mu prizanesem.

Ramusov. (Trka zopet.)

Ivan. (odpre vrata.)

Ramusov. (v stari spalni suknji, ostane na pragu. Ivanu.) Vendar se nisem mogel premagati. (zelo uljudno.) Odpustite, gospoda! Le trenotek. Ali smem noter?

Bjelkin. (spostavno.) Izvolite.

Ramusov. (ki je očividno pričakoval toplejši sprejem, noče pokazati, da ga je hladni ton neprijetno zadel.) Fjodenka, predstavi me

(pride bliže)

vendar gospodom. Ali pa ne, ne, ne. Ni treba. Kaj bi ime? Sašenkovi prijatelji ste, to je dovolj. Prav srčno vas pozdravljam vse. Le to sem vam hotel povedati. Odpustite, če sem vas motil. Prav srčno vas pozdravljam. Ne bom vas več motil.

(odhaja, pa se obotavlja.)

Bjelkin. Prosim, ostanite vendar.

Ramusov. Ali res ne nadlegujem? Bilo bi mi zelo neprijetno.

Bjelkin. Ne, celo pričakovali smo vas.

Ramusov. (vesel) Hvala! To me prav močno veseli. A zakaj stoje gospodje? Prosim, gospoda, sedite vendar! Za trenotek sedem k vam. Le za kratek trenotek. Prosim, kar sedite!

Vsi. (posedajo, razume se Ivana, ki ostane kakor prej pri vratih. Ramusov sili tudi Malinova, ki še stoji, da sede in mu rahlo položi roko na ramo.)

Ramusov. (sede.) Da, mladi moji prijatelji, to sem vam hotel reči: nad vse se mi zdi hvale vredno, da ste se zbrali, da se z ljubeznijo spominjate odsotnega prijatelja....Ne zato, ker je odsotni moj sin, ne. Ta medsebojna ljubezen, to povznašajoče čustvo vzajemnosti samo po sebi me veseli nad vse. Dokazali ste mi, da še ni tuji uporni duh obsedel vse naše mladine. Hudobni duh, ki mu nič ni sveto, ne prijateljstvo, ne ljubezen do staršev, ne ljubezen do bližnjega, ki hoče strmoglaviti vse naše ruske tradicije in ki mu nič ne velja človeško življenje.

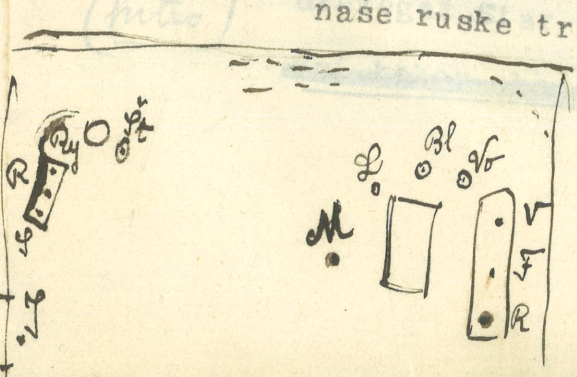

(Vsi sede; Ivan stoji.)

Bjelkin. (se nehote zgane, kakor bi hotel nekaj reči.)

Ramusov. (umolkne in čaka na odgovor. Ker pa Bjelkin molči, pravi nljudno.) Prosim!

Bjelkin. Izvolite, le nadaljujte.

Ramusov. Hoteli ste nekaj reči.

Bjelkin. Le dogovorite, potem vam odgovorim.

Ramusov. Saj ste hoteli sedaj nekaj reči. Prosim, recite.

Bjelkin. Nič posebnega. Le to sem mislil, da vam naša mladina ni posebno všeč.

Ramusov. Menite, da sem ogorčen radi Saše in da se zato zaletavam v vso našo mladino. Toda prosim, povejte sami, zamislite se v položaj očeta, vzgojitelja svojih otrok, ki posvečuje vsako misel in vsako dejanje blaginji svojih otrok. Ki jih neprehoma uči, kako morajo živeti, da bodo dobri ljudje, dobri sinovi domovine! Da morajo ljubiti svojega bližnjega! Ljubezen, ljubezen! Ljubezni je treba ljudem. Na njej sloni vse življenje skupnosti. (skoraj jokaje.) Če jih tako uči in uči, če jim to neprenehoma pridiga in ga potem naenkrat kakšno dejanje prepriča, da je vse dolga leta zastonj govoril v zrak....Kako mu je potem....Kakor staremu norcu!

Malinov. (ki sedi nasproti Ramusovu, vstane upre obe roke ob mizo, se nagne čisto k njemu in mu zasika v obraz.) Saj niste nič druzega! Star norec! (to se zgodi tako nenadoma, da strme vsi kakor okameneli pred se, tudi Ramusov. Malinov strmi z

(hitro)

z blazno škodoželjnostjo Ranusova naravnost v oči. Trenutek molči. Potem zakriči na ves glas.) Saša je vendar v ječi!

(družba se zgrozi.)

Večina. (skoči razjarjena nad Malinovim na noge.)

Ranusov. (ves obupan, jokaje.) Kaj pravi?....kaj pravi?

Malinov. (zakriči.) V ječi je!

Ranusov. (pade vso potrt na stol.) V ječi? V ječi? Moj Saša? Ali je res?

Bjelkin. Žal da je.

Ranusov. Zakaj pa ? Zakaj pa ?

Bjelkin. Ker živimo na ruskem.

Ranusov. Odkdaj pa?

Bjelkin. Tri mesece.

Ranusov. (joka.) A jaz...a jaz sem mu delal krivico....tako krivico... svojemu Sašenki...tako dober je bil, tako blag....

(Vasji jokaje.) Kdo pa so ti?

Bjelkin. (noče reči.)

Vasja. (ga prosečе pogleda.)

Malinov. (zakriči zopet, naglašujoč vsak zlog.) Teroristi!

(se naglo zasmeje.)

Bjelkin. (Malinovu, zelo mirno, s samokresom v roki.) Če daš le še glas od sebe, ti poženem kroglo skozi glavo.

Malinov. (se glasno zasmeje.)

Verbenko. (skoči med nja.)

Ramusov. (vstane se ustrašen umakne za korak v kot in gleda trepetaje, kakor uplašen otrok, okoli sebe.) Tu, v moji hiši? In moji otroci so vedeli, kdo da ste?

Bjelkin. (vtakne mirno samokres.) Vaši otroci so člani naše organizacije.

Ramusov. (ustrašen.) Moji otroci?

Vasja. (hoče stopiti k Očetu, da bi mu nekaj dejal.)

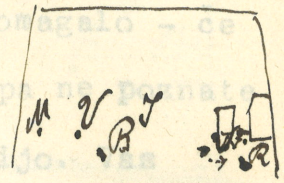

Ramusov. Proč! Izpred mojih oči! Vun! Vun vsi skupaj! Vun, pravim! Pri tej priči iz moje hiše!

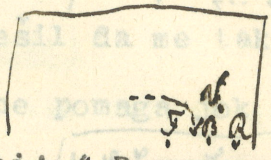

Fjodor. Oče!

Bjelkin. (porine Fjodora lahko na stran.) Le pusti! (Ramusovu mirno, ne da bi ukazoval, a z glasom, ki ne trpi ugovora.) Ivan Ivanovič, pogodite se z resnico, kakor se morete in znate. Mi smo teroristi, to se ne da izpremeniti.

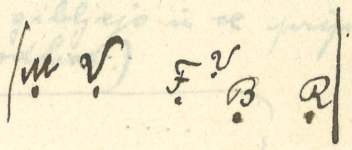

Ramusov. (vzkipava.)

Bjelkin. (blago, a kategorično.) Prosim, ostanite zdaj pri miru. Zdaj govorim jaz!

Ramusov. (je-vles kategoričnega tona tako presenečen, da takoj obmolkne in gleda na Bjelkina kakor odovedno nego ustrašeno.) V svoji hiši ne trpim tega! Kaj imate iskati v moji hiši?

Bjelkin. Prav to sem vam hotel razložiti. Policija nam je zasedla lokal pa ni šlo drugače kakor da smo se zbrali tukaj. Gre za Sašo. Osvoboditi hočemo Sašo iz ječe.

Ramusov. Ni treba. To poskrbim že sam.

Bjelkin. (se dobrodušno nasmehlja.)

Ramusov. Sam grem h gubernatorjevem adjutantu. Pozna me prav dobro. Dobil bom Sašo. Vi ste mi zapeljali otroke.

Bjelkin. (mirno.) Ali nas hočete ovaditi?

Ranusov. (hripavo.) Kako se drznete, da mi podtikate to?

Bjelkin. Druge poti ne bi imeli. Pa vam tudi ne bi nič pomagalo - če bi vam sploh mi dopustili! Vi živite v oblakih pa ne poznate naše policije. Ta vas pošlje vse skupaj v Sibirijo. Vas s soprogo in otroci.

Ramusov. (omahne na kolo in ihti.) Moj bog, kaj sem zagrešil da me tako mučiš?

Bjelkin. (daje tovarišem znamenje za odhod.) Tu ne pomaga jok in stok. Sašo spravimo mi iz ječe.

Ranusov. (jokaje že soglasen s to mislijo.) Kako mislite to izvršiti?

Bjelkin. (ga pogleda, ginjen ob tako veliki [illegible] mehko.) Pripravili smo že, kar je treba. (Vsi se gibljejo in se pripravljajo na odhod.)

Ramusov. Ali se bo posrečilo?

Vasja. Gotovo oče!

Ramusov. (pritegne Vasjo in ga poljubi.)

Bjelkin. (toplo.) Gotovo. Za to smo že poskrbeli.

Ramusov. Ali pa ni nevarno?

Bjelkin. Ne, ne.

Ramusov. In kdaj mislite, da se zgodi?

Bjelkin. že v treh dneh.

Večina. (odhaja.)

Bjelkin. Pozno po noči ga spravimo sem. Poskrbeti morate, da ne zve vaša soproga ničesar.

Ramusov. (joka.) Moja žena!

Bjelkin. Da ne nastane hrup. Najbolje bi bilo, če bi poslali tisti dan tudi Agrafeno proč.

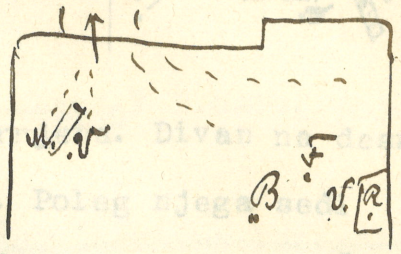

Ramusov. Da, to se lahko zgodi. K sorodnikom.

Bjelkin. Da.

Malinov. (sedi potrt sam spredaj na stolu.)

Verbenko (stopi, ko mu da Bjelkin znamenje, k Malinovu in mu položi roko na ramo.)

Malinov. (ga pogleda, vstane in gre počasi k vratom.)

Ramusov. (stegne Bjelkinu jokaje roko.) Torej sem vam vendar storil krivico.

Bjelkin. (stiska Ramusovu roko; ozre se za odhajajočim Malinovim, skoraj tiho.) To se ne more v življenju nikdar tako natančno dognati.

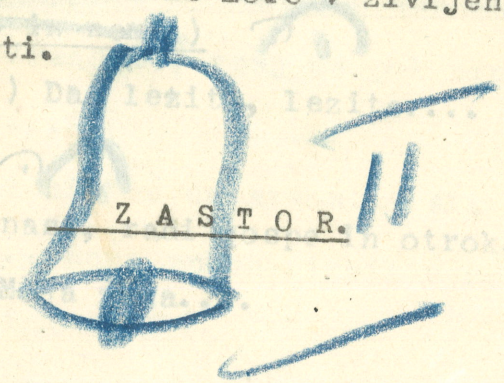

Z A S T O R.

D R U G O D E J A N J E.

=+=

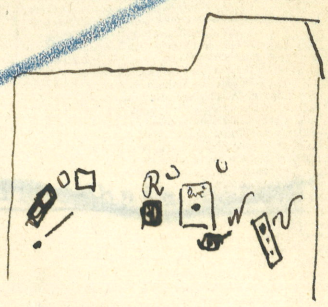

Soba kakor v prvem dejanju. Dani se okna so zagrnjena. Divan na desni je nekoliko odmaknjen od stene; na njem leži Vasja. Poleg njega sedi Njuta na stolu in mu poklada od časa do časa ledene obkladke na čelo. V naslonjaču - bolj proti sredi - sedi Ramusov; potrt in top strmi pred se. V ospredji na levi spi Verbenko na tleh, z zvitim plaščem pod glavo. Na mizi brleča, malo privita svetilka z zelenim senčnikom.

Njuta. (gleda nekaj časa od strani Ramusova, potem se mu približuje.)

Morali bi nekoliko leči... spočiti se.....

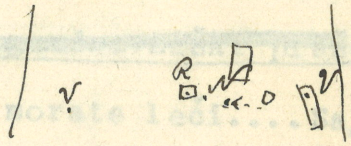

Ramuzov. (jo gleda topo in nemo.)

Njuta. (mu boža roko.) Da, ležite, lezite....

Ramuzov. (še molči.)

Njuta. Paziti morate nase, radi gospe in otrok.

Ramusov. (kima otožno.) Moja žena....

Vasja. (zastoka.)

Njuta. (stopi k Vasji in mu da nov obkladek.)

(Naenkrat zazvoni hišni zvonec, močno in kratko. Ramusov zakriči in skoči na noge. Rabskij pomoli glavo skozi desna vrata. Njuta daje Ramusovu znamenje, naj bo miren. Vsi poslušajo. Zopet zazvoni zvonec trikrat zaporedoma; prvič slabo, drugič močno, tretjič zopet slabo.)

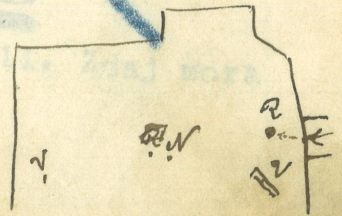

Njuta. Eden naših. (3 korake k njemu (Rabskemu.) Pojdi, odpri!

Rabskij. (pravi nekaj nerazumljivega v laboratorij in odhaja potem skozi sobo.)

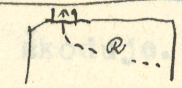

Njta. (pristopi k Ramusovu, ki ves trepeta, blago.) Prosim, pojdite vendar v svojo sobo. ležite.

Ramusov. (s slabim glasom.) A Saša?....(pokaže z očmi na laboratorij)

Njuta. Čim se Šaša osvesti, vas pokličemo. Prosim, pojdite, prena= porno je za vas....Nikar ne jokajte! Bodite vendar mož.... prosim....vsaj lezite, če ne morete spati. (ga sili na levo)

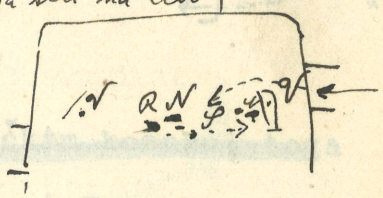

Vasja. Oče!....Oče!

Ramusov. (stopi k njemu.) Kaj je, Vasenka, ljubček?

Vasja. Prosim, očka...spočij se!....

Dr. Spielmann. (prihaja z desne. Na sebi ima dolg zdravniški plašč.)

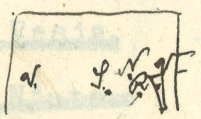

Da, da, Ivan Ivanovič, vsaj za pol ure morate leči....Saj se zgrudite.....

Ramusov. Toda Saša! Ali ni več nevarnosti? Ali se ni ničesar več bati?..

Dr. Spielmann. Prav nič...Saša sploh ni bil v nevarnosti. Kaj mi še ne verjamete?

Ramusov. Saj je bil otrpnen kakor ##### od mrtvouda, ko so ga pri= nesli. Brez iskre življenja! (joka.)

Dr. Spielman. To je le učinek opija, ki ga je moral dobiti.

Ramusov. Ali mu ne bo škodovalo?

Dr. Spielman. Ne, ne, Prav nič ne. Prisegam vam.

Ramusov. Ali ga smem vsaj videti? (hoče na desno.)

Spielman. Ne, ne, tega ne smete! Lahko bi ga zbudili. Zdaj mora spati.

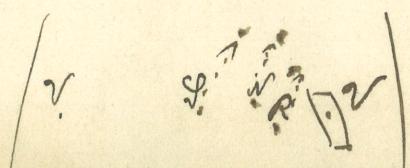

Ramusov. Saj bom čisto miren.

Spielman. Ne, ne, tega ne boste mogli. In če zbudite Sašo preden je čas, mu lahko škoduje.

Ramusov. Pa naj bo. Saj se pač kmalu sam zbudi.

Spielman. (ga vodi počasi.) Približno v dveh urah; spočite se dotlej. Dajte da vas spravim v posteljo. Vaša žila nikakor ni v redu.

Ramusov. A tedaj me gotovo pokličete?

Spielman. Da, da, na vsak način! Pridite! (ga odvede na levo.)

Ramusov. (gre brez volje.) R. in Sp. odideta.)

Njuta. (zamenja Vasju oblok.) (okladek) Ostanite kakor ste.

Bjelkin. (pride iz predsobja v dolgem raztrganem kmečkim kožuhu; tega odloži, pozdravi Njuto in se skloni nad Vasjo.) No, kako je? Bolje?

Vasja. Da!

Njuta. Le mirno ležati noče.

Bjelkin. Vasja, pazi nase. Zdaj te zelo potrebujemo. Sašin beg je vendar tirjal več žrtev nego smo mislili.

Njuta. (vzdihne.) Da resnično.!

Vasja. Ali imaš že vesti, kaj se je zgodilo z ostalimi?

Bjelkin. Ne. Mislil sem, da dobim Štefkina že tukaj. Vem le toliko kakor ti, da imamo štiri mrtve in enega ranjenega. (pokaže na Vasjo.) Fjodor je mrtev. Ivan je mrtev.

Vasja. (stoka.) Obupan.) Ivan!

Bjelkin. (obupno.) Ivan! Ivanova izguba je težka!

Vasja. (vzdihuje.) Da more umreti tak človek?!

Njuta. Pa na kakšen način! Bombo si je še sam napolnil.

Bjelkin. (mehko, a nekam ponosno.) Pa je bila tudi eksplozija primerna! Na tisoč koscev ga je moralo raztrgati!

Vasja. Ah!

Bjelkin. Vendar je bilo dobro, da je bil tam. Fjodorova nervoznost bi bila vse pokvarila. Ivan je vedel, kako bo.

Njuta. Fjodoru je bila smrt odrešenje. On ne bi bil mogel dolgo živeti ob taki sini napetosti.

Bjelkin. Torej Fjodor, Ivan, Lapuhin in Levič.

Njuta. Veš , Levič mi je bil pravzaprav najljubši v skupini.

Bjelkin. Imaš prav. Človek je imel vedno občudek, da ga mora rešati.

Vasja. Kaj ne? In kogar je pogledal s svojimi veliki očmi, mi je bilo, kakor da bi se moral opravičevati....radi nečesa daljnega, neznanega....kaj ne?

Njuta. Lepe oči je imel! Tako globoke!

Vasja. Neka mehka, nema godba je bila v njih.

Bjelkin. Tudi sam je bil vedno tako nem. Le poslušal je.

Vasja. Da, da, in če je izpregovoril le besedico, so se mu orosile oči.

Bjelkin. (vzdihne.) Eh da...zdaj je mrtev....(se otrese.) Rad bi vedel kaj se je zgodilo z Nikolko? (Rabskemu, ki se je vrnil iz predsobja.) Ali me je kdo zasledoval?

Rabskij. Nihče.

Njuta. Zakaj se zanimaš ravno za Nikolko?

Bojim se, da bi bil prišel živ kozakom v roke.

Ali bi bilo bolje, če bi ga bili ustrelili.

(enostavno.) Da, njegova volja nima moči. V mukah bi gotovo vse priznal.

Zato smo se vendar zmenili, da se ustreli, kdor se ne more rešiti.

Kdo ve, če je imel časa? Zelo nerodno je. (prehod počasi.)

No, naša skupina se je pošteno stajala. Koliko nas je pravzaprav še?

Mislim, da komaj dvajset.

Ne več?

A lani, ko je Saša ustanovil skupino, nas je bilo....

Osemin šestdeset.

(opazi, da na tleh ležeči Vorbenko ni pokrit pač ga skrbno pokrije s svojim kožuhom. Med tem govori.) Se vjema - 68.

Torej komaj v enem letu 45 izgubljenih. Malce mnogo!

Ej, otroci, saj živimo, da moremo umirati.

Le da se osvobodi Saša jih je šlo že (računa.) 14 in 4 - 18.

A zdaj ga končno vendar imamo. (gotov je z delom, obrne se k ostalim. Dobrodušno.) Res sem že nepotrpežljiv. Rad bi govoril s fantom!....Nikar ne glejte kakor pogrebci.... Čudni ste res. Cele mesece nimamo druge skrbi, kako da spravimo Sašo iz ječe. Zdaj je tukaj....pa....

(otožno.) A s kakšnimi žrtvami.

(nasloka.)

Bjelkin. Eh, ne stokajte otroci, Dovolj imamo razlogov, da smo lahko zadovoljni.

Spielman. (pride z leve.) - - - - →

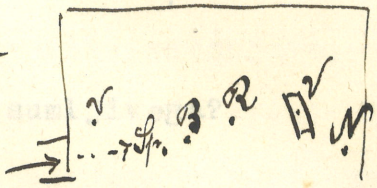

Bjelkin. No, kaj dela?

Spielman. (sočutno.) Leži pa plaka.

Bjelkin. ! Kaj, plaka

Spielman. Da, ves otopel je od bolesti. Solze se mu kar cede. Te brezglasne solze zbadajo v srce.

Bjelkin. Ti, o kom, pa pravzaprav govoriš?

Spielman. No, o starem Ramusovu.

Bjelkin. Do vraga! Za Sašo sem vprašal. Kaj imate vedno s tem starim otrokom?! Guvernante ste imeli postati, pa ne....

Vasja. Bjelkin, prosim te!

Bjelkin. Ej da, zdaj gre res za važnejše reči kakor sentimentalnost sivega dojenčka, ki misli, da ni življenje nič druzega kakor (sleponiščenje) prijetne manče. Torej - kako je Sašo?

Spielman. Najkasneje čez eno uro se zbudi. Dali so mu preveč opija. Lahko bi se bilo zgodilo, da bi se sploh ne zbudil.

Bjelkin. No, ta bi bila lepa!

Spielman. Učinek je pa že povsem nevtraliziran. (zopet zvoni kakor prej: Enkrat pa trikrat.)

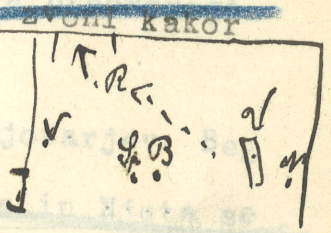

Rabelej. Gotovo je Štefkin. (odhaja v vrednsobje.)

Bjelkin. Ali misliš, da bo takoj sposoben za akcijo?

Spielman. Brez skrbi!

Bjelkin. Izvršiti jo moramo še danes dopoldne.

Spielman. Gotovo. Prav zdravo spi.

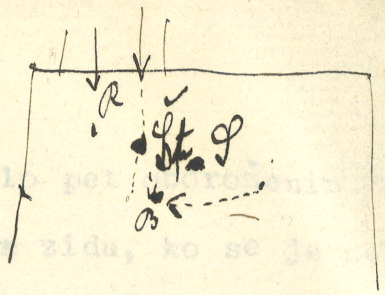

Štefkin in Rabskij. (prideta iz predsobja.)

Bjelkin. No, kaj je? (proti njemu)

Štefkin. (odlaga vrhnjo obleko.) Takoj!

Bjelkin. Kako je pri sveti policiji? Nič sumljivega?

Štefkin. Doslej še ne.

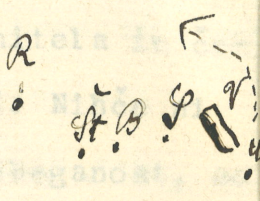

Bjelkin. Ali imajo iz Kijeva že uradno naznanilo o aferi?

Štefkin. Da, da, tako v splošnem. Naložili so mi poizvedbe.

Bjelkin. Torej poizveduj kako se spodobi!

Štefkin. (se otožno smehlja.) Da; med potjo sem pa že vjel jutranji list.

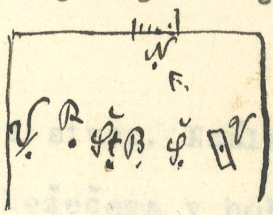

Bjelkin. Ali je kaj v njem?

Štefkin. Nisem ga še mogel čitati.

Bjelkin. Pokaži. (Štefkin mu daje list. Bjelkin išče na prvi strani.) Kje pa je?

Štefkin. Med brzojavi.

Njuta. (dvigne med tem „roulcaux" na oknih in ugasne svetilko. V sobo prihaja sivkasta jutranja svetloba.)

Bjelkin. (Obrne list.)

Spielman. (gleda Bjelkinu čez ramo v list.) Tukaj: „Nova predrznost revolucijonarjev."

Bjelkin. Da. Torej. (čita.) „Nova predrznost revolucijonarjev. Beg

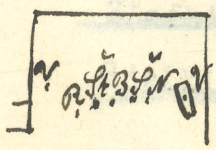

terorista iz kijevske ječe." (Rabskij, Štefkin in Njuta se postavijo okrog njega. Vanja sede na divanu.) „ Iž Kijeva nam brzojavljajo:„ Predvčeranjem je v jetniški bolnici umrl revolucionar, ki je bil že več let zaprt. Včeraj so ga imeli zjutraj pokopati na pokopališču, do katerega je iz ječe

le pa sto korakov. Za stražo je bilo pet oboroženih vojakov. Sprevod je bil že pri pokopališčnem zidu, ko se je nenadoma začul glasen pok. Nastala je velika zmešnjava, vojaki so ustrelili, bližnja policijska patrola je prihitela in čez par sekund se je nekoliko oseb valjalo v krvi. Nihče ni vedel, kaj se godi. Še le ko je minila prva zbeganost, so opazili, da je izginila preprosta krsta z mrličem. Nihče se ni mogel razlagati dogodka."

Štefkin. Verjamem.

Rabskij. Rad bi bil videl te obraze!

Bjelkin. Še le po povratku v ječo se je pojasnila stvar. Našli so mrliča, ki je imel biti pokopan, mirno ležečega v bolniški postelji - -"

Spielman. Kajpada, kričal bo!

Bjelkin. (čita.) „Toda drug jetnik, živ človek, je izginil iz bol= nišnice. In sicer tisti zagonetni jetnik, ki so revolucijo= narji zadnje tri mesece že večkrat skusili osvoboditi. Doslej pač brez uspeha, a z izgubo mnogih tovarišev."

Spielman. Kako genljivo!

Rabskij. (Bjelkinu.) Tu je drug brzojav.

Bjelkin. Da. (čita.) Policija je ukrenila preiskavo."

Štefkin. Čujmo! Čujmo!

Bjelkin. „Kajti zgoditi se je moglo le s pomočjo jetniškega osobja. Dogodek se ima razlagati tako, da je bil begunec namestu

mrliča položen v krsto, revolucionarji pa so napadli sprevod in v zmešnjavi odnesli krsto."

Spielman. Prebrisane glavice!

Bjelkin. (čita.) „Policija dela kar more, da bi dobila begunca v roke. Zlasti zato, ker vse kaže, da gre za važno revolucionarsko osebnost. Drugače ne bi bili revolucionarji igrali tako nevarne igre. Zdi se, da ga nujno potrebujejo za kakšno zaroto." (Končuje.) „Pri včerajšnjem spopadu je osem ljudi izgubilo življenje."

Njuta. Osem?

Bjelkin. (čita.) Trije vojaki, štirje revolucionarji in en redar."

Vasja. (vzdihuje.) Torej zopet osem ljudi!

Štefkin. Policija pripravlja za danes pogrom!

Vsi. (razen Bjelkina.) Pogrom? Ali je gotovo? Ali veš gotovo?

Štefkin. Da, vse že pripravljajo. Praznik je. Med procesijo!

Bjelkin. (zamišljen.) Danes?

Štefkin. Da.

Bjelkin. (premišljuje nekaj časa, potem enostavno.) To ni posebno prijetno. (prehod na levo)

Štefkin. Ne posebno prijetno?

Bjelkin. No da, prijetno pač ne more biti.

Spielman. (razburjen.) To so slabi dovtipi! Tebi so pogromi le (ga oponaša.) „ne posebno prijetni," ker gre za žide, le za židovsko kri. Sicer -

Bjelkin. Stoj! Stoj! Izvoljenec gospodov! Če opravimo današnjo afero in pridemo še s celimi črepinjami v ječo, otvorimo tam generalno debato o židovskem vprašanju sploh in o tebi posebej.

Spielman. Ti si ~~nepošljivi~~ neprobolejšljiv!

Bjelkin. Kar ti že zdaj lahko povem, je to, da si idiot. Židovska kri! Saj dobro veš, da niso pogromi sedaj namenjeni le židom, ampak vsem našim inteligentom - kakor nas imenujejo. Menda pa ne trdiš, da šteje ruska inteligenca same žide? Poglej rajši, kaj dela Saša, če ga ni volja vstati?

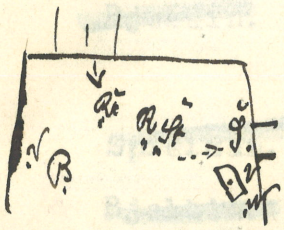

(Spielman hoče v laboratorij v tem se odpro vrata in Rolevič prinese iz predsobja veliko krušno košaro v sobo. Spielman ostane v sobi.)

Rolevič. (za košem, še v predsobju, tako, da se vidi le koš.) Izvolite svežih žemelj?

Bjelkin. Vrag te vzemi!

Rolevič. (vstopi oblečen kakor razpašalec kruha.) To stori kmalu! Malo, da me niso zaprli z žemljami vred.

Bjelkin. Izrecno sem te varoval da ne hodi sam. Štefan naj bi bil šel s teboj.

Rolevič. Saj je šel. To je bila moja sreča. Na glavnem trgu se je prima= jal pijanec pa na žive in mrtve zahteval dve žemlji.

(poteguje iz Koša čarbniški plašč in uniformo izpod belega pogrinjala.) Drl se je: Dve sveži žemlji za moj denar! Piskal je kakor zaboden prešiček, da so ljudje odpirali okna

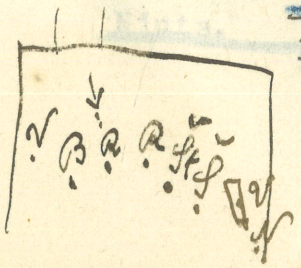

in par policistov je prigalopiralo. Na srečo se je Štefan začel prepirati in pretepati ž njim, med tem sem pa izginil.

Bjelkin. Tristo vragov! Štefan ima situacijski načrt.

Rolevič. Tega mi je še pravočasno vtaknil v žep.

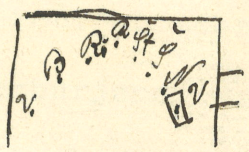

(daje ga Bjelkinu, ki ga ogleduje.)

Rolevič. (Štefkinu.) Po uličah se potepajo vsakovrstni pogromni bratci.

Štefkin. Da, da; danes bo še lahko nevarno!

Spielman. (vzame častniško suknjo in jo ogleduje.) Bojim se, da bo preohlapna!

Bjelkin. Naj bo. To nič ne de. Naj pa obleče kaj pod njo. Kakšen mu je zdaj obraz?

Spielman. Veliko bolj bled.

Bjelkin. Tudi to nič ne de. Ali se je sicer kaj izpremenil? Izraz?

Spielman. Mislim, da ne.

Bjelkin. (Njuti.) Ali imaš sliko pri sebi?

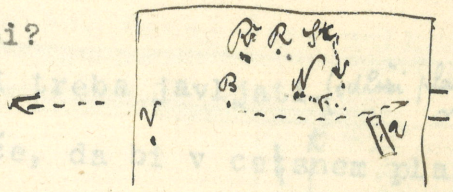

Njuta. Sašino? (stopa k Bjelkinu.)

Bjelkin. Ne, adjutantovo.

Štefkin. Jaz jo imam.

Bjelkin. (gre k desnim vratom.) Pokaži!

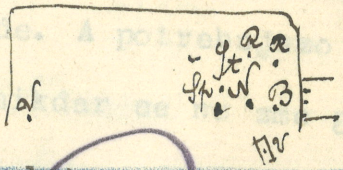

Štefkin. (gre k njemu.) Tu jo imaš.

(Spielman in ostali, stopijo k vratom laboratorija. Odpro, pa primerjajo sliko s spečim Sašo.)

Njuta. (gleda na fotografijo.) Čudno je vendar!

Štefkin. Da, da!

Njuta. Da more biti človek, tako podoben človeku!

Spielman. Če se pa natančneje pogleda - - vidiš tu - brada je vsa drugačna. Pravzaprav tudi usta.

Njuta. Ej ne, le poglejte oči pa okrog ust.

Spielman. Oči pač.

Njuta. Tudi celotni vtisk je enak.

Spielman. Saj ga še zbudite. Naj se naspi.

Bjelkin. (zopet vrata.) Na vsak način se je priroda enkrat zmislila nekaj pametnega. (vrane suknjo in plašč Spielmana iz prok) (ogleduje suknjo in plašč.) Da, suknja bo veliko preširoka. (Štefkinu.) Plašča ne smel sleči.

Štefkin. To ne gre.

Bjelkin. Zakaj ne?

Štefkin. V plašču ga ne puste v gubernatorjev kabinet.

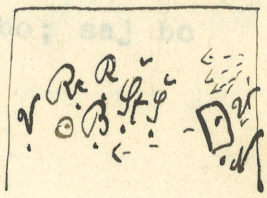

Bjelkin. Zakaj ne? Adjutanta?

Štefkin. Ne, ne. Gotovo ne!

Bjelkin. Sam si dejal, da se Adjutantu ni treba javljati. (odloži plašč, suknjo na mizo.)

Štefkin. Seveda. Ampak to vendar ni mogoče, da bi v celsnem plašču prihajal v kabinet. Opazilo bi se, in vrag bi vzel vse.

Bjelkin. Ne slikaj hudiča na steno, sam ne pride. A potrebujemo ga! Eh, saj si pozabil na pogrom. Vidiš, nikdar se ne sme godrnjati. Pogrom nam bo izvrstno poslužil.

Spielman. Prosim te Bjelkin, pusti take fraze.

Bjelkin. Ali se ta zopet razliva etična žolč? Pogrom povzroči pač nekoliko nemira v gubernatorjevi hiši.

Štefkin. No - pa?

Bjelkin. (govori v presledkih.) Gubernator bo kakor na trnju čakal na vesti. Adjutant je pri četah. Naenkrat se pripelje kočija v galopu; adjutant, naš velecenjeni Saša Ramusov, plane kakor gad iz kočije. Straža prezentira. On preskakuje stopnice. Vse je razburjeno - nihče nima časa. Sicer pa mu je res zelo podoben. On plane v pred=sobje in pride v gubernatorjev kabinet.

Štefkin. Imaš zopet prav.

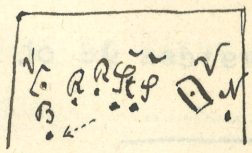

Spielman. Pravzaprav res. (tudi ostali pritrjujejo.)

Bjelkin. Gotovo imam prav. Povrhu nam prihaja zelo v prid, da se ne bo opazilo, če bo Saša razburjen. Celo umevno bo; saj bo razburjen.

Vasja. (ponosno.) Saša ne bo razburjen.

Bjelkin. Naj velja tvoja, ponosni Rimljan! (komaj izreče, ko zadoni glasno in precej dolgo hišni zvonec. Nekaj časa molk. Zopet zazvoni, glasno, nekoliko sekund neprenehoma. Z leve plane Ramusov v sobo.)

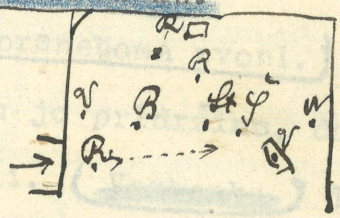

Ramusov. Policija! (trajno zvonenje.)

Ramusov. (pohiti k vratom laboratorija.)

Bjelkin. (Ramusovu.) Prosim, ostanite mirni. (Njuti.) Ali se more odkod pogledati, kdo je zunaj? S hodnika

Njuta. (s hodnika. (pohiti vun, v sradju) Rabskij za njo.)

Bjelkin. (daje Roleviču znamenje, naj odpravi koš z uniformo. Rolevič hoče to storiti.) Počakaj! (vzame plašč, iz njega samokres, pa ga vtakne v žep. Rolevič položi uniformo v koš, ko pokrije in postavi koš v zakotje h klavirju.)

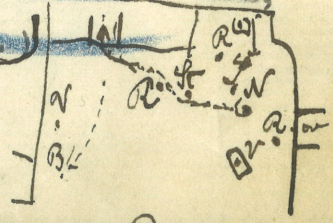

Bjelkin. (zbudi spečega.) Verbenko, Verbenko, po koncu.

Verbenko. (sede zaspan in si mane oči.) Kje smo?

Bjelkin. Zadnja postaja pred Sibirijo.

Verbenko. (zaspan.) Zbudi me, kadar bomo tam. (leže.)

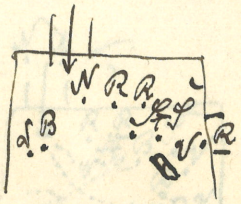

Njuta. (se vrne iz pred sobja.) Agrafena je.

Bjelkin. Še te nam je treba! Kateri vrag jo je privedel?

Ramusov. Odprite jej! Pustite jo noter. Moja žena jo bo zahtevala, kadar se zbudi.

Štefkin. (Bjelkinu.) Kaj naj se stori?

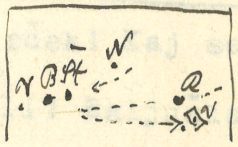

Ramusov. Moter naj se pusti.

Bjelkin. (ne da bi pazil na Ramusova.) Sam vrag naj ve, kaj je storiti?

Ramusov. (gre naprošen tiho od Bjelkina k Vasji in počene pri njem.)

Štefkin. Podobno bi jej bilo, da napravi zunaj hrup, pa nam nahujska policijo na glavo.

Bjelkin. Stari mrcini bi bilo že podobno. (neprenehoma zvoni.) Njuta, odpri jej! (Njuta odhaja s strahom.) Tu jo pridržimo, dokler ni vse pri kraju. Vun se ne sme puščati. (Verbenku.) Torej po koncu, Verbenko! Smo že tam. Po koncu!

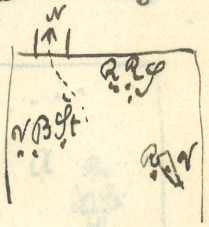

Štefkin. Pusti ga!

Bjelkin. Vstati mora. Verbenko, policija je zaplenila arhiv!

Verbenko. (skoči na noge, povsem predrzen.) Arhiv! A kaj je s Sašo?

Bjelkin. To pomaga sigurno.....

Verbenko. (ga začuden pogleda.) Kaj je s Sašo?

Bjelkin. On tudi še spi.

Štefkin. Nič ni; le temeljito te je hotel zbuditi.

Verbenko. Vrag te vzemi!

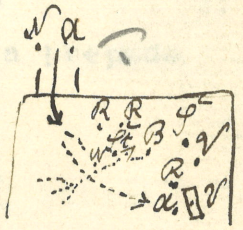

(Za sceno se sliši Agrafena.)

Agrafena. (Zvonim, zvonim...."

Bjelkin. Njegova stara mati že prihaja. (gre v drugini v ozadje)

Agrafena. (se prikaže na pragu in gleda v čudu naokrog.) Jezus, Marija (Njuta,) in Jožef! (opazi ranjenega Vasja na divanu in plane k njemu jokaje in trpče.) Vasjenka, batjuška, golobček, srček! Kaj se ti je zgodilo?....Batjuška, Batjuška, bog se usmili! Batjuška, kdo ti je storil to? Vasjenka, ljubček!.....

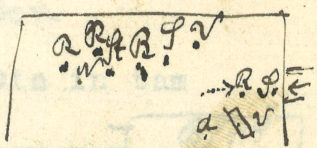

Ramusov. (stoji v bližini in si briše solze.)

Saša. (se prikaže na pragu, zelo bled je. Obraz mu je bled in miren kakor mrličev.)

Ramusov. (pohiti k njemu.) Sašenka, ljubi moj! (vsi so ginjeni.)

Agrafena. (obstane, kakor iz lesa, potem plane k Saši pa mu jokaje poljubuje roke in ga po ruski pokriţuje. Vsi stiskajo radostni in ginjeni roko, ko jim je Saša dajel s toplim mirom, kakor da z njim skriva globoko notranjo bolest.)

Vasja. A k meni nočeš priti?

Saša. (se mu približuje brez besede; poljubita se.)

Vasja. (jokaje.) Sašenka, ljubi moj brat!

Saša (se ozira vseokoli, nemirno, a brez radovednosti, kakor da mu je vseeno, kakšen bo odgovor.) Povejte mi, kako pravzaprav prihajam sem?

Bjelkin. (se glasno nasmeje.) Satan sam te je osebno prinesel.

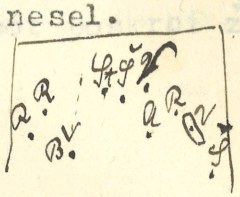

Agrafena. (uplašena.) Satan!

Bjelkin. (se nasmeje.)

Agrafena. Ne govorite tako! Antikrist je mestu. Še danes ga prepode pravoslavni.

Bjelkin. (še vedno smejoč se.) Kakšna neumnost pa je to?

Štefkin. Pogrom!

Agrafena. (se ob tej besedi spomni na nekaj in hoče oditi skozi prednja vrata.)

Bjelkin. (jej zastavi pot.) Kam? (Saša sede)

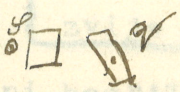

Agrafena. Križ napraviti na hišne duri, da ni tukaj židov.

Bjelkin. Neumnost! (zadrži Agrafeno.) V kuhinjo pojdeta in tam ostanete.

Agrafena. Kdo pa ste vi tukaj? Kaj imate tu ukazovati?

Bjelkin. (mirno, kategorično.) V kuhinjo greste, tam ostanete, pa mir besedi. (gre mirno k Agrafeni, jo prime za roko in odvede h kuhinskim vratom; poniže Njuti naj pazi nanjo.

(Agraf odvla Njuta gre zanjo)

Ramusov. (razburjen.) Česa se predrznete? V moji hiši! Saša! Saša! Kaj molčiš? Ali trpiš, da se mi rogajo? Tvojemu očetu, ki je skoro zblaznel iz ljubezni do tebe?!

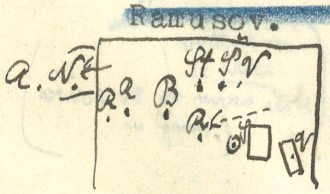

Bjelkin. (Mirno.) Eh, nihče se vam noče rogati, toda prosim vas, pustite nas zdaj same. Govoriti imamo nekaj s Sašo!

Ramusov. (sope.) Ne. To presega vse meje. Zdaj sem gotov z vami! Iz moje hiše! Vun, vun! Sicer.... sicer grem.... pri tej priči k gubernatorju.

(gibanje med teroristi)

(prehod)

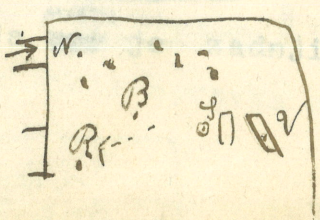

(Njuta vstopi)

Bjelkin. (jako miren.) Prosim vas, ne kričite tako. To pot poskrbi že Saša.

Ramusov. (ne razume.) Kaj? Saša?

Bjelkin. Da, Saša si bo (pogleda na žepno uro.) Ob enajstih dovolil, posetiti njega ekscelenco.

Ramusov. Sa....? (hipoma se mu zjasni.) Ah! ....Saša naj izvrši Atentat zoper gubernatorja?!

Bjelkin. Ugenili ste - - da.

Ramusov. (pogleda, mirno sedečega Sašo.) Oh, oh! (zvija roke si puli lase in pade potrt na stol.) Usmiljeni bog"!Zakaj , zakaj tako z menoj? Zakaj mora biti Saša?....Moj Saša?..... Saj ste mi vzeli že dosti.....Fjodora so mi usmrtili, vasja je....žena mi umira....Zakaj tako....zakaj.....zakaj meni.... zakaj mojemu Saši?.....Usmilite se me vendar! (zaihti.)

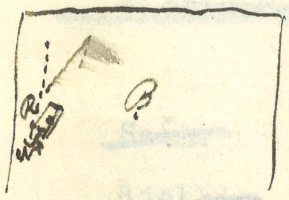

Njuta. (stopi k njemu, komaj zadržuje jok.) Usmilite se vendar tudi vi nas....Bodite vendar tako močni, da žrtvujete kaj dobri stvari!

Vasja. (se s težko muko priplazi do Ramusova.) (in pokleče k njemu) Oče, oče, saj imamo vendar Sašo vsi tako radi!....tako radi....pa moramo pretrpeti. ....saj gre za bodočnost, za človeštvo!

(vstane in se plazi ob mizo, stole in ljudi.)

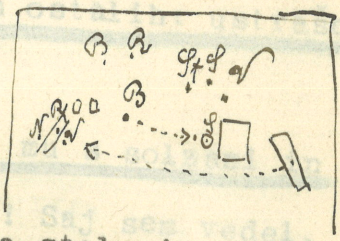

Ramusov. (ihti tiše in tiše.)

Vasja. (ga hoče božajoč pomiriti.)

Bjelkin. (stopi k Saši ki sedi še vedno nepomično na stolu in opazuje dogodke kakor brez misli.) Žal, da ti nismo mogli prihraniti tega. Policija nam je zadnji hip vdrla v naše prostore pa

smo te morali spraviti sem. (Kaže na Ramusova.) Se že umiri.
(ga ogleduje.) Bojim se, da ti bo uniforma res prevelika.
(stopi do koša po oficirski plašč.) Pomeri to!

Saša. (maje z glavo.)

Bjelkin. Dve uri imamo še časa, eventualno bi se še popravilo... Torej..

Saša. (odklanja, maje z glavo.)

Bjelkin. Ne bodi otročji.

Štefkin. (Bjelkinu.) Pusti zdaj to, saj je še dosti časa!

Bjelkin. Neumnost! Zakaj bi ne pomiril zdaj? (ponuja mu uniformo.)

Saša. Ne oblečem tega.

Blekin. (se smeje.) S kakšnim obrazom to pravi! (dobrodušno.)
Tepec! V tem ornatu vendar ne prideš do gubernatorja.

Saša. H gubernatorju ne grem!

(Vsi teror. osupli)

Bjelkin. Kaj?

Štefkin. (osupel.) Da ne izvršiš atentata?

Saša Ne.

Bjelkin. (ustrašen.) Kaj je to resno?

Saša. Da.

Vsi. (se spogledujejo pobiti.)

(Vasja. še pričeta na tleh) (ki se je bavil z Ramusovim., opazi strah ostalih: ustrašen)
Kaj? Saša noče izvršiti atentata?

Ramusov. (pozorno Saši.) Ali res? (Vstane, plane k Saši in mu s solzami in smehom poljubuje roke.) Sašenka, moj Sašenka! Saj sem vedel, da me imaš rad. Vedel sem, da ne storiš tega svojemu očetu. Vedel sem, da, da! (ostalim.) Zdaj imate! On noče. Loči se od vas. Nič več noče imeti opravka z vašimi načrti. Vedel sem, da

Vedel sem, da me ima moj Saša rad. Sašenka, moj Sašenka!

Bjelkin. (porine Ramusova na stran.) Zakaj se braniš?

Saša. (zalo ravnodušno in mirno.) Ker nočem sodelovati pri vaši norosti.

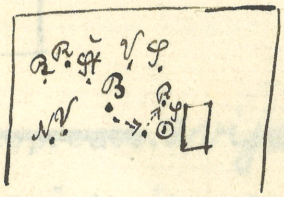

Bjelkin. Norosti? Naši norosti?

Saša. Da!

Bjelkin. Kaj se to pravi?

Saša. Da uganjate nepotrebne krvave burke.

Štefkin. Ob pamet je prišel!

Saša. (ravnodušno skomizgne.)

Bjelkin. Odkdaj imaš take nazore?

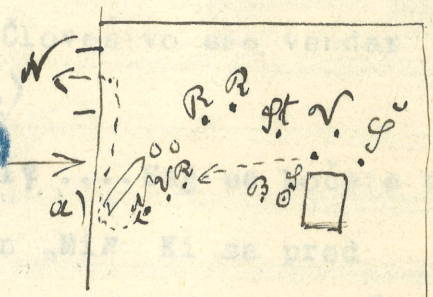

a) Ramusov prehod k Vasji ga prime in podpira. Njuta gre v kuhinjo.

Saša. (molči.)

Bjelkin. Tristo vragov! Odgovori vendar!

Saša. (molči.)

Bjelkin. Saj si vendar sam ustanovil našo organizacijo.

Saša. (mirno.) Kajpada.

Bjelkin. In zdaj so se ti izpremenili nazori?

Saša. Da.

Bjelkin. Kdaj pa?

Saša. (molči.)

Bjelkin. (V ječi?

Saša. Da, v samotni celici.

Bjelkin. Tam, ha, v ječi , si spoznal, da so to le burke.

Saša. Da. Večne burke!

Vasja (se naslanja na steno.) (obupan.) Ti misliš, da ne mislimo zares? Da se le igramo?

Saša. Vi se ne igrate! Z vami se igra.

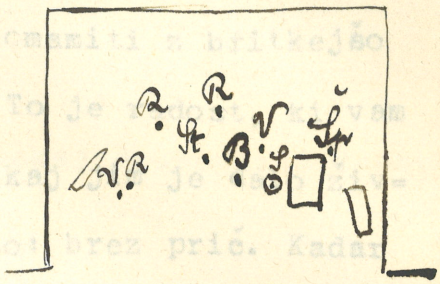

Vasja. Z nami? Kdo se igra z nami?

Saša. Vaše „Človeštvo".

Vasja. Človeštvo - kako meniš to ?

Ša. Moloh, ki se mu vsi zanešeni žrtvujete.

Vasja. Moloh?

Saša. Da, moloh človeštvo, v čigar krempljih se blazni ~~koprcate~~. zvijate

Vasja. (brez diha.) Tedaj bi bilo človeštvo sovražnik človeka!

Saša. Saj je!

Vasja. (izbruhne iz njega.) Ampak kako....? Človeštvo smo vendar vsi skupaj. (Pritjevanje. (Vsi: Da, da, človeštvo)

Saša. (se obrne sede k njim.) Mi? Ali jaz? Ali ti? Ti? Ti? Nemara ti? ....Saj se hočete vsi žrtvovati za človeštvo? (Kdo je torej človeštvo?) Mi! Misteriozen „Mi" Ki se pred vsakim posameznim zavleče v skrovišče, a nas vse skupaj davi in žre —

Bjelkin. Neumnost! Sofistna neumnost! Navsezadnje se bojujemo vsi zase, za svoje ideje, za svoje prepričanje! Ker hočemo mi!

Saša. Kaj sploh morete hoteti? Ali ni krvoločnost vašega „človeštva" tisto, kar vas suva druzega proti drugemu, in vas goni, da se vzajemno mesarite! Ali niso te vaše „ideje", „misli", „ pre-pričanja" zanke molohove?

Bjelkin. Na to metafizično polje ne grem za teboj. Kar je onkraj zadnje meje, mi nič ni mar. Jaz „hočem". To je gotovo. In v stremljenju, da uresničim svoje hotenje, da zastavim zanje vse svoje moči, je zame popolno zadovoljstvo. To mi zbuja radost v boju in za boj.

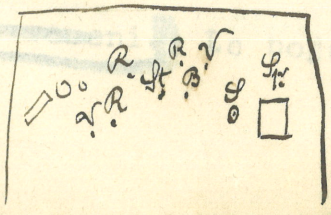

Saša. Radost, vrtati v lastni rani. Bolečino omamiti z britkejšo bolečino. Utopiti bolečino v bolečini. To je radost, ki vam jo daje moloh. Vprašajte vendar ljudi, kaj jim je dalo življenje. Toda vsakega vprašajte posamezno: brez prič. Kadar jih je več skupaj, vrte z očmi pa čenčajo z globokimi glasovi kaj o človeštvu (z mehkejšim glasom.) o tem hladnem, nevidnem fantomu, ki so ga ustvarili njih pesniški možgani. Le posamezno jih vprašajte! Poglej jih, v oči jim poglej, opojene od bole=sti, v duše, ki jih je razril obup! Le natančno poglej, kako jih pobija bol in jad, kako stokajo tepeni skozi življenje, kako jih biča grozno rezanje moloha in biča, da se napadajo in mesarijo in izkušajo vtopiti lastno bolest v tujih bole=činah. Le mučiti in trpinčiti, ker so sami izmučeni in trpinčeni. (Vasja pada vsled razburjenosti na stol, Ramesov ga nasloni na zofo.)

Bjelkin. (kriči.) Glej vendar dejstva, kakršna so, ne pa v svoji blazni perspektivi! (trudi se, da bi bil zmernejši, pa se mu ne posreči prav.) To, kar pripoveduješ o človeškem jadu, se pač ujema. Toda vzrok je vse drugačen, vse drugačen vzrok! Prav tega strašnega jada se hočemo obvarovati. In če ga ne moremo odvrniti sami od sebe, izkušamo vendar, da bi obvarovali ljudi, ki so nam blizu, ki jih ljubimo. Svoje brate, sestre, očete, otroke, svoje bližnje, prihodnje generacije. Vraga vendar, to je pač človeštvo! Ali razumeš, da se bojujemo za to človeštvo?

Saša. (skomigne z rameni.) Le bojujte se dalje. Meni nič ni mar!

Ramusov. Sašenka, mi ti nismo nič mar?

Saša. Ne, prav nič ne.

Blejkin. (z odprtimi očmi, zniža glas.) To je nekaj druzega. Seveda. To - je nekaj - druzega!

Ramusov. (obupan.) Ali Sašenka, kaj vendar praviš? Mi ti nismo nič mar? Jaz, tvoj rodni °če? Tudi ne Vasjenka, ki je ranjen radi tebe? (joka.) Pa Fjodor? Ustreliti se je dal za te? In vsi tvoji tovariši, ki so se žrtvovali?

(gre k njemu)

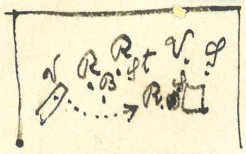

Saša. (skoro hudobno.) Torej , stari, ali naj izvršim atentat?

Ramusov. Ne! (zakriči kakor blazen.) Ne, ne! Ampak ono je še strašjenši! Usmiljeni bog! (Prehod na desno)

Bjelkin. (poizkuša prijeti Sašo z druge strani.) Sreča je, prijatelj, da se ne začenja svetovna zgodovina še le pri tebi. Mi stojimo že sredi boja in tu se pravi braniti svojo kožo.

Saša. Čemu?

Bjelkin. (se nasmeje.) Čemu? Da te ne bi batjuškini žandarji prav preveč božali.

Saša. Saj se jim itak ne uide.

Bjelkin. (nekoliko olajšan.) A tako? Ti dvomiš o naši zmagi.

Saša. Saj je vseeno, če zmagajo žandarji ali pa vi. Vsi hočete vendar eno: Uničiti mene. Jaz ne uidem, Molohu na noben način.

Bjelkin. In zato?

Saša. Zakaj naj bi se mu še vriskaje zakadil v žrelo? Pome pride že sam. Čemu bi mu prihranil pot?

Bjelkin. (vskipi.) Do vraga, pozabil si popolnoma, da smo te komaj

(k njemu)

pred 24 urami osvobodili iz ječe in da zadostuje migljaj, pa te policija pograbi in obesi.

Saša. A vi? kaj nameravate vi z menoj?

Bjelkin. (Teka po sobi.) (iz sebe.) Vraga, to je vendar nekaj druzega! To storiš vendar.....

Saša. Za človeštvo. Za koga, meniš, mi položi krvnik zanko okoli vratu? ~~Za koga mi bo dal duhovnik na vešalih zadnje posvečenje?~~ Tudi za človeštvo! Njihovo človeštvo! Vaše človeštvo! Jaz visim na vešalih.

Bjelkin. (se ustavi) Dosti nesmisla! Ti si nam zavezan. Mi smo te osvobodili iz ječe.

Saša. Ali sem vas prosil za to?

Bjelkin. Bodisi kakorkoli. Zdaj izvržiš atentat, sicer, sicer....

Saša. Sicer?

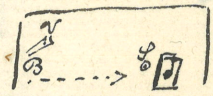

Bjelkin. (besen.) Sicer....vzemi ta samokres (položi samokres na mizo.) pa se ustreli pri tej priči. Tu....

Saša. (mirno.) Čemu? To poskrbi že kdo drugi!

Bjelkin. (obupan.) Naj velja tvoja! (pograbi samokres in pomeri proti Saši.) Zadnjikrat te vprašam! Ali greš, ali pa te ustrelim kakor steklega psa! (Ramusov plane kvišku, uničen, miri) (drži samokres tesno pred Sašo.) (Vasja se splazi do stola in pade vanj)

Saša. (skomigne.) Uro prej ali pozneje!

Bjelkin. (vrže samokres proč.) Za te je norišnica! (prehod na levo.) ←

Saša. Mogoče. Pa za vas vse tudi.

Bjelkin. (silno besen.) Čuješ, Saša, ne goni me v obup! Radi tebe se jih je toliko žrtvovalo - zdaj greš ali pa (sope.) poženem vso hišo v zrak. Z vsemi kar nas je. S tvojim očetom

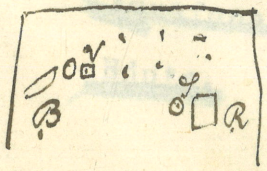

s tvojo materjo, z vsemi.

Saša. Temprej se konča vaše trpljenje.

Bjelkin. Pa bodi tako! (hoče v laboratorij.)

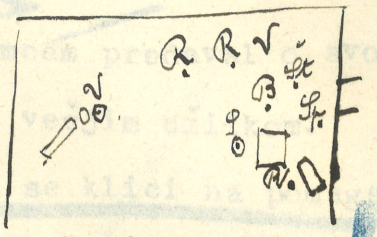

Štelkin in Spielman. (mu nagloma zastopita pot in se borita z njim.

Ramusov. (pade obupan na kolena, prosti nebu.) Moj Bog, usmili se me... zakaj meni to?....Moj bog, ne kaznuj me tako! Nehaj, nehaj.... bog, če ne....nehaj..če ne, to prekleto...

(s ceste iz daljave prihaja žvižganje in tulenje besne množice

Njuta in Agrafena. (planeta iz kuhinje v sobo.)

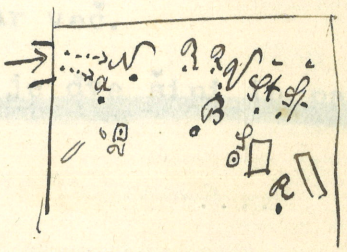

Njuta. Pogromci se vale po cesti. Črna stotnija!

Saša. (bolj zase.) Moloh že prihaja.

Agrafena. Že preganajo antikrista!

Bjelkin. (kaže na Sašo.) (z zamolklim glasom.) Zdi se mi, da sedi tukaj pravi antikrist.

Agrafena. (se pokriža v strahu, a ko opazi Ramusova na tleh, plane k njemu in ihti. Hrup narašča in se približuje. Sliši se žvenketanje pobitih šip v soseščini.)

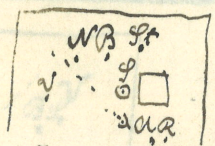

(Vasja hoče vstati, vmaga in se zgrudi ob miru.)

Štelkin. Rešite se, sicer nas masakrirajo vse. Tu je vsak upor zaman.

Njuta. (kaže na vrata na desni.) Iz one sobe se pride v klet.

Bjelkin. Dobro. Spravite tudi Ramusova in Vasjo tja. Tudi uniformo in orožje. Jaz in Verbenko ustavljava tačas množico.

Spielman in Rabskij (odvedeta tačas množico// Ramusova.

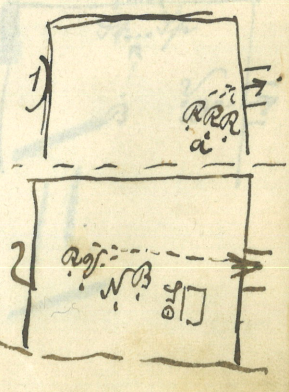

Roberič. (vzame povsem nemočnega Vajo in ga odnese.)

Agrafena. (hiti obupana za njimi.)

Njuta. A Saša?

Bjelkin. (resen.) Saša ostane tukaj in bo pogromcem predaval o svoji filozofiji. Morda ga masakrirajjo tedaj z večjim užitkom.

Njuta. Bjelkin! Hrup je že prav bližu: slišijo se klici na pomagaj, vmes krik in žvižganje. Saša, pridi vendar.

Saša. (maje z glavo.

Njuta. (obupana.) Nočeš se rešiti? (teče k oknu)

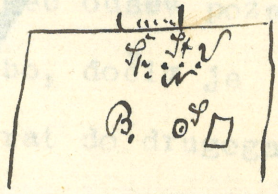

Saša. Ne. Nočem se igrati več z Molohom.

Bjelkin. Strašen si! Pojdi vendar! Drhal te raztrga na kosče.

Saša. Kdor je zrl Molohu v oči, se ne boji ničesar več.

Množica se sliši pred hišo. Kamen razbije dve šipi in pade v sobo.

Saša. (se ne zgane.)

Z leve se sliši Nina Aleksandrovna, ki kliče z bolnim glasom na pomoč.

Bjelkin. Na bolnico so pozabili! (Njuti.) Pojdi spravi jo v klet. S tem že opravimo! Pomagaj, Verbenko! (Njuta odkiti na levo) položi Saši roke križema na hrbet in ga izroči Verbenku. Tako, spravi ga v klet. Jaz zadržim dotlej pogromce. Saša, moja zadnja beseda! Kadar bo pogrom pri kraju, izvrziš atentat. Vse je že pripravljeno. Štefkin ti razloži vse, če ne bom več živ. Naprej!

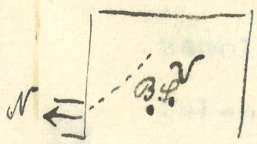

Verbenko odhaja s Sašo, BBjelkin pohiti k oknu.

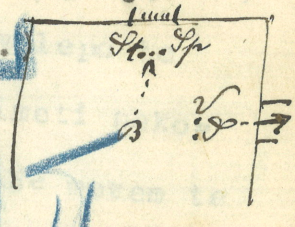

Z A S T O R. hitro pade.

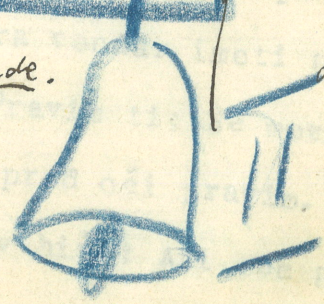

T R E T J E D E J A N J E.

Kleti podoben prostor. Skozi zamreženo lino prihaja rdeč odsev požara in obliva levo polovico prostora s krvavordečo svetlobo, dočim je druga polovica temna. Tukaj se opažajo komaj obrisi vrat do drugega, globokejšega prostora. V ozadju na levi, tako da je spodnji del obsvetljen, drže stopnice navzgor. Na najnižji stopnici sedi Saša, upirajoč obraz v roke in strmo z nepomičnim, globoko bol izražajočim pogledom pred se. Na desni bolj spredaj sedi Nima, na nizkem zaboju. Ob nogah jej čepi Vasja na tleh. Levi v sredi klečč Agrafena in neprenehoma polglasno moli. Sredi prednjega odra sedi Ramusov s prekrižanimi nogami na tleh in postavlja opeko okoli sebe v krog, pa se nerazumljivo pogovarja z njo in živahno, a ne pretirano gestikulira, kakor da se jezi nad tem ali onim kosom opeke. Za sceno se neprenehoma sliši zamolklo zvonenje kakor ob požaru. Presunljivo žvižganje in divje tulenje, vmes posamezni pridušeni klici na pomagaj, drdranje vozov, tu pa tam posamezen strel. Piščalke rešilne družbe. Vsi ti glasovi prihajajo pomešani in zamolkli v klet. Tako gre nekaj časa.

Ramusov. (govoreč z opeko) Nikar, nikar. Prosim te. Prav lepo te prosim: Usmili se me vendar. Saj se mora vendar imeti nekoliko obzira na starega potrtega moža. Pravim ti: Ne morem te videti. To bi ti moralo zadostovati. Izpred oči pravim.

(kričeč.) Izpred oči! Še sem gospodar v hiši! Ali sem gospodar

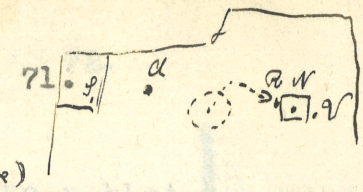

v hiši ali nisem? (vstane) (plane po koncu, Nini.) Povej, ali sem gospodar v hiši ali nisem?

Nina. (ga tolaži z glasom, zadušenim od solza.) Seveda si!

Ramusov. (Kriči.) Zakaj se mi toraj rogajo? Zakaj se mi posmehujejo?

Nina. Umiri se vendar. Nihče se ti ne posmehuje. Le natančno poglej, Saj je le opeka! (kaže hrbtno)

Ramusov. (prepričan.) Opeka!.... (stopi dva koraka k peči) (molči in gleda opeko, naenkrat se nasmeje, pa se začne jokati. Ihteč.) Naj se vendar ne smeje! Prosim te, reci mu! Saj sem vendar star, potrt mož. Ninočka, ali nemara nisem star, potrt mož?

Nina. Da, da, umiri se! Daj, lezi malo!

Ramuzov. (potolažen.) Pa se mi ne bo več rogal?

Nina. Ne!

Ramusov. Ali ti je obljubil?

Nina. Je.

Ramusov. Ali ve, da je bil gospod Moloh, (blaženo se smehljaje.) pri meni....da me je posetil?

Nina. Ve.

Ramusov. Ljubeznjiv gospod, gospod Moloh. (tiho plakaje.).... ljubezniv gospod!

Nina. (ga boža in plaka z njim. Nekaj časa se sliši le njinu ihtenje, zamolklo zvonenje, Agrafenino žebranje molitev, roženjanje rožnega venca. Čez nekoliko sekund se sliši skozi lino Spiel'manov glas. (pridušeno, prenagljeno.) Verbenko, Verbenko, podvizaj se vendar! (sklonil se je zunaj čez lino tako, da pada

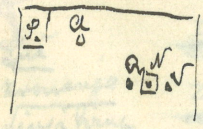

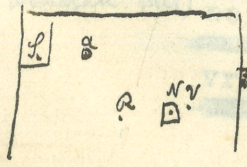

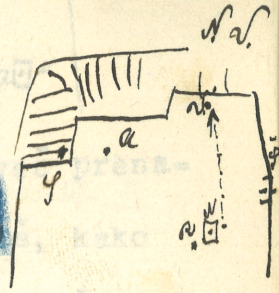

senca njegove glave v klet.)

Ranusov. (se prestraši in počene pri Nini, iščoč zavetja.)

Nina. Nič ni. Nič se ne boj!

Spielmanov glas. Verbenko!

Vasja. (stori z veliko težavo nekoliko korakov proti odpritini v drugi prostor.) Verbenko, podvizati se moraš!

Verbenko.glas(ztadoni iz druzega , praznega prostora votlo kakor iz groba.) Takoj, takoj!

Njuta. (Prihiti iz drugega prostora pa navzgor k lini.) Takoj pride. Še nismo gotovi.

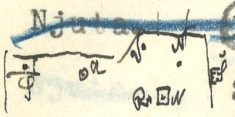

Spielmanov glas. A pohitite. Vsaka sekunda zahteva človeško življenje. Kaj dela Saša?

Njuta. (se ozre na Sašo.) Še vedno sedi nepomično in ne da glasu od sebe. (se hoče hitro vrniti.) (Šp. izgine od line)

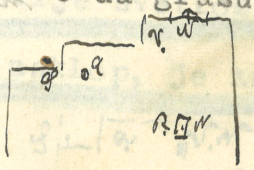

Vasja. Njuta....Njuta....Ali vam ne morem pomagati?

Njuta. (blago, stopi k njemu.) Ne, le ostani pri miru, dokler se ti ne povrne moč. (pohiti v drugi prostor.)

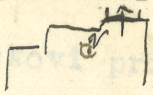

Agrafena. (glasno moli.) Sveti oče gori v nebesih, usmili se ga, usmili se njegovega trpljenja....On ni kriv....jaz sem ga dojila.. on ni kriv, usmili se ga....odvrni od njega gorje....

(sliši se, kako se dvigajo vrh stopnic vrata kleti, poševno nameščen zaklop; Spielman stopi na gorenje stopnice in spusti vrata za seboj. Par sekund, dokler so vrata odprta, poplavlja rdeča svetloba oder, čez stopnice se izteza dolga Spiemanova senca. Zvonenje in divji hrup iz daljave se sliši glasneje. Čim se zaklopijo vrata, je pa vse kakor odrezano.)

(Luč zvonenje divji hrup potem odrezan mir)

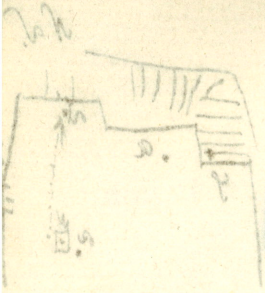

(Množica kriči: (Ubijmo vse, Vse ponorimo! Pomoč! Pomagajte, Pustite nas!)

(Vse to traja nekaj hipov.)

(Zvonovi zvonc)

(Drdranje vrat)

(Strel.) Silen krik. —

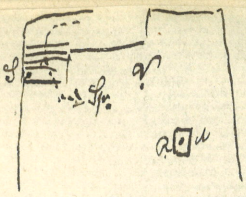

Spielman. (upehan, malo da se ne zgrudi.) Dolgo ne morem več prena= šati. To je grozno; poslušaš klice na pomoč, vidiš, kako tam gori mesto, pa moraš tu stati brez dela, ne moreš pohi= teti tja. Verbenko, pridi vendar! Zakaj traja tako dolgo ? Pridi, če ne grem sam. (opazi nepomičnega Sašo in vpraša Vasjo z očmi.)

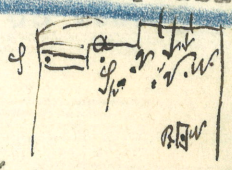

Vasja. (mu odgovarja z obupano gesto.)

Verbenko. (prihiti iz drugega kota s culo v rokah. Plašč ima na sebi, razoglav je. Pojdiva torej....

Njuta. (za njim.) Ali ne bi šla z vama?

Verbenko. Ne. Ostani! Pomagaj da se izvrši drugo.

Spielman. Pojdiva torej! Pojdiva! (Pohiti z Verbenkom po stopnjicah. Sliši se, kako dvigajo vrata. Kakor prej se zlije svetloba v prostor in sliši glasni hrup, a ko zaloputne zaklop, je zopet kakor odrezano.

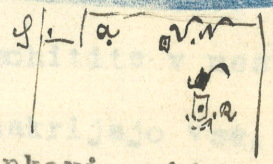

Ramusov. (vstane) (Objame, kakor otrok Nino z obena rokama.)

Nina. Umiri se! Nihče ti ne stori zlega. Saj so Sašenkovi prijate= lji.

Ramusov. (potolažen.) Sašenkovi - ...prijatelji.... (strmi v Sašo)

(nekaj korakov k Saši)

Saša. (strmi brez sočutja v očeta. Vidi se, da se težko premaguje a ne zgane se.

Ramusov. Bojim se ga....bojim. (pobegne k Nini.)

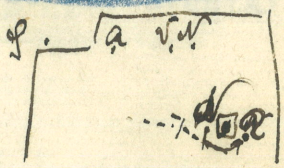

Nina. (ga pritegne k sebi.)

Agrafena. (kleče) Molite Matjuška. (kaže na Sašo.) Izveličanje njegove duše je

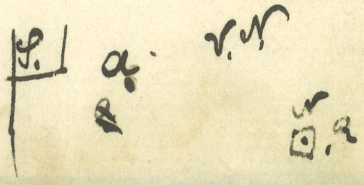

v nevarnosti. Hudobec...

(Njuta dvigne Vasjo in ga vede proti k materi.)

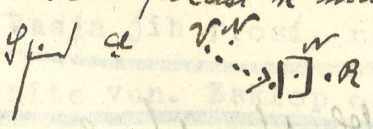

Nina. (se prekriža.) Za božjo voljo!

Agrafena. Da, antikrist!

Vasja. (Agrafeni.) Molči! (materi.) Ne poslušaj je. Nesmisel je kar pravi. (Njuta odide v ozadje)

Nina. (obupana.) Kaj pa mu je vendar? Zakaj sedi že od včeraj tako, pa ne govori in se ne gane....

Vasja. Matjuška...nič ni.

Nina. Ali je hud name....

Vasja. (se z veseljem oklene te misli.) Da, matjuška!

Nina. Zakaj pa? Kaj sem mu storila?

Vasja. Nem mati....

Bjelkinov glas. (pri lini.) Njuta, Njuta!

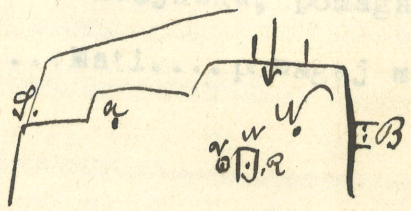

Vasja. Njuta, Bjelkin te kliče.

Njuta. (se prikaže; proti lini.) = Kaj je?

Bjelkinov glas. Vzemite obvezila kolikor le morete pa pohitite v mesto. Ljudstvo je strašno pijano krvi. Pogromci masakrijajo vse, kar jim prihaja na pot. Ab podvizajte se. Pošlji mi Miška.

Njuta. (zakliče v drugi prostor.) Miško! (odide.)

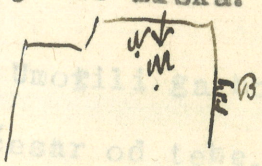

Miško. (Kaj? (pride.) Česa je treba?

Bjelkin. Teci hitro k Štefkinu. Povej mu, da moramo načrt s Sašo definitivno opustiti. Naj mi takoj naznani, če bi se dal atentat izvršiti drugače. (Bjelkin izgine)

Miško. Da. (Njuta in Miško se pripravita na odhod)

F (Pogin vsem! Smrt! smrt! Lopovi! Morilci! Pomoč! usmilite se nas! Ženski krik. Zvonenje)

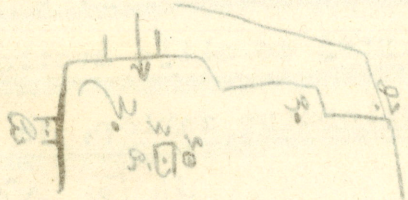

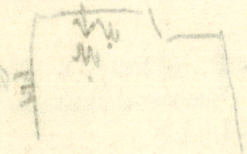

(s silno naglico se pripravljajo Njuta in ostali revolucijo na odhod in pohite navzgor po stopnicah. Vasja jih prosi, naj ga vzamejo s seboj. Ne da bi pazili nanj hite vun. Zaklop ostane nekoliko sekund odprt, sliši se močnejši hrup in zvonenje. Zaklop se zapre.) Vasja se plazi za njima po stopnicah.)

Vasja. (skuša z veliko muko po vseh štirih splezati po stopnicah.)

Nina. (postane) ga opazi in hoče k njemu.)

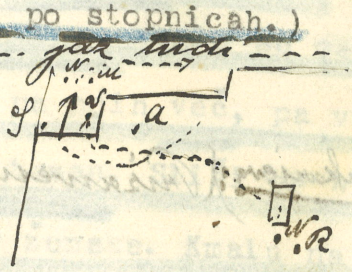

Ramusov. (oklene njena kolena in je ne izpušča.)

Nina. Vasja, bodi vendar miren!

Vasja. Ne morem, matjuška!

Nina. (boža Ramusovu lase. Vasji.) Kaj pa hočeš?

Vasja. Gor matjuška, gor k ljudem....pomagat.....Matjuška, pomagati se jim mora! Ne sme se dopuščati, mati....Mati....pomagaj mi.... gor....reševat.....

Nina. (obupana Ramusovu.) Izpusti me!

Ramusov. (glasno.) Ihteč.) Strah me je! Ostani pri meni.

Nina. Agrafena! Agrafena!

Vasja. Pomagati se jim mora....Matjuška.....

Nina. (v brezmočnem obupu.) Saša, ne puščaj ga vun. Umorili ga bodo. Saša, drži ga. Saj je tvoj brat! Jaz nočem ničesar od tebe, a njemu pomagaj, svojemu bratu! Ne pusti ga! Ubijejo ga!

Saša. (jo debelo gleda s silno bolestnim obrazom, a se ne gane.)

Vasja. (je prepezal tri stopnice; stoka.) Mati....Mati!....

Nina. (je, vlačeč Ramusova na kolenih za seboj s silnim trudom napravila dve koraka k Agrafeni) Agrafena, pomagaj mu vendar!

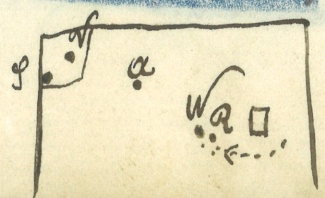

Rakarjeva: (Pomoč, usmiljenje prosim, dajte mi živeti!)

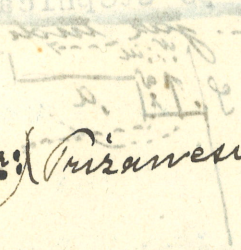

Rakarjeva: (Prizanesite mi, dajte mi živeti. Ah! (Strašen krik.)

Agrafena. (vsa zaplakana.) Matjuška, saj pomagam, saj molim boga!

Nina. Pusti zdaj molitev, pomagaj Vasji!

Vasja. Matjuška, tega ne prenesem! Moram gor..... (Hrup se je pri= bližal. Sliši se glas upehane ženske, ki jo preganja besna množica tuleča, kričeča, žvižgajoča.) (Množica teče nad kletjo, mimo line, tako da padajo črne sence naglo se menjaje v rdeče obsijani prostor. Najprej ena, pa njih več, pa vse množice, tako, da je oder trenotek ves teman. Sliši se hrup preganjalcev in obupni klici preganjane ženske. Kmalu na to se ženska z zadnjim kričem zgrudi. Naenkrat utihne hrup. Slišijo se le votli udarci zvona in Agrafenino žebranje. Ramusov je izpustil Nino in zlezel v levi kot. Nina kleči poleg Agrafene in moli z njo. Vasja leži brez moči na stopnici. Saša sedi nepomično kakor prej, le da si je v divji bolesti zgrebel prste v lase. Po dolgi pavzi se sliši s ceste pijani glas mimoidočega razločno tik ob lini.

Glas. (ob lini): Mrha je bila trda kakor podgana. Sunil sem jo v gobec, ona pa oponašaje. „Dajte mi živeti!" Živeti hoče, taka mrha....

Saša. (plane pri teh besedah po konci in pobiti par stopnic navzgor. Nagloma se pa onesvesti in prime čvrsto za steber kakor da se upira nekomu, ki ga vleče proč.)

Nina. (se nehote pokriža.

Saša. Za božjo voljo kaj mu je?

(ki ga Ninin glas popolnoma osvesti, se hitro obrne, hoče izbruhniti nekaj, kar ga neznosno davi, pa se le sarkastično nasmeje in sede na prejšnji prostor.)

Ravnatelj: (zbeži prestrašen v kot na desno)

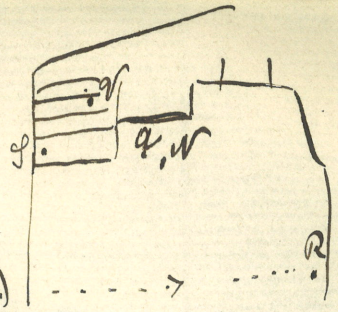

Matjuška, molite, molite!

Nina. (kleči.) (plašno pogleda Sašo.) Kaj se godi z njim? (ustane.)

Vasja. Pusti ga, mati...pusti ga, strašno trpi.....

Nina. A zakaj? Zakaj vendar? (stopi skoraj kakor v strahu k Saši in sede k njemu.) Sašenka, kaj ti je? Ali si bolan? Kaj imaš zoper nas? Kaj sem ti storila? Povej vendar! Jaz ne vem. Povej vendar! Popraviti hočem, Sašenka!

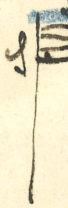

Saša. (z blagim glasom, polnim usmiljenja.) Saj ne moreš popraviti.

Nina. (vesela, da je vendar odprl usta.) Pač, Sašenka....pač! Vse poizkusim. (obotavljaje se.) Kaj sem pa zagrešila? Povej Sašenka....Povej mi vendar!....

Saša. (ne odgovarja, le z nemo bolestjo jo gleda.

Nina. Sašenka, nobene krivice se ne zavedam. Pogovori se vendar z nami. Morda se ti zdi vse drugače kakor je. Morda nam delaš krivico. (obmolkne.)

Saša. (molči.)

Nina. (si ne ve pomagati.) Kakšen je moj greh? Kaj sem ti storila?

Saša. (zakriči naenkrat, kakor da se hoče rešiti blazne bolesti.) Najstrašnejše! Najgroznejše! Ti si kriva mojega trpljenja, le ti! Ti! Ti! Ti!

Nina. (se pokriža) Sašenka, bog s teboj, Saša!

Saša. (odmigne resigniran pa jo dvakrat tolažilno poboža po roki.)

Nina. (britko ihti.

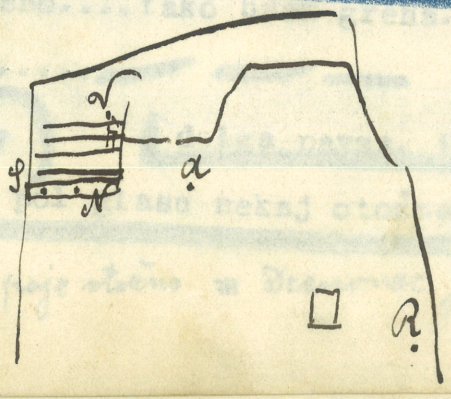

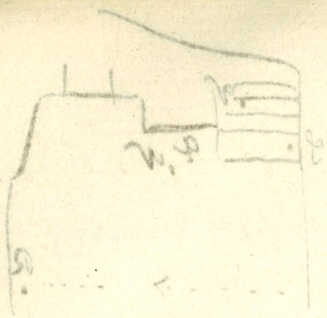

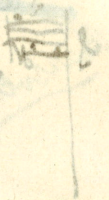

F (Saša hiti proti hiši stopi na rabaj in kriči proti hiši.)
(Nina gre za njim.)
(Vasja se splazi na prvo stopnico dol.)

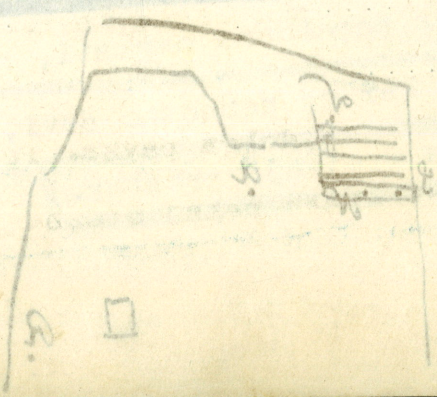

Ramusov. (plaka skrit v svojem kotu.)

Agrafena. (žabra naglo in vroče svojo molitev.)

(zamolklo zvonenje.)

Saša. (si stiska z obema rokama srce in strmi predse.)

Nina. Kaj sem ti pravzaprav storila? Prosim, pomeni se! To de dobro, verjemi stari ženi, to de dobro. To razjasni marsikateri nesporazum.

Saša. (jej sikne v obraz.) Ali tudi ta peklenski nesporazum tam zunaj? Tudi ta divji mrtvaški ples, tam zunaj? Ha? Kaj?.. (vstane) Ali naj skočim še jaz v ta strahoviti tolmun? Kaj? Ha? Ali naj?

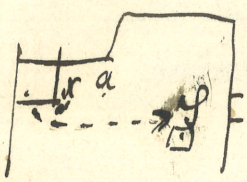

(kričina vso moč, obupan do blaznosti.) Toda ne, ne, ne grem! Nočem! Nočem! (gre in kriči proti lini.) Ne grem! Pa če znorim ob tem, ne grem! Oh, da bi bil že blazen in da bi ne videl vsega tega!

Nina. Usmili se vendar mene!

(stoje na zaboju.)

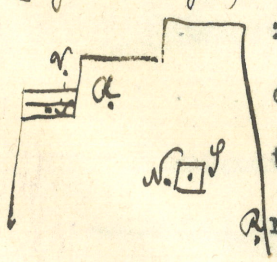

Saša. Usmili, usmili! Da bi se bila ti usmilila mene pa me v zibelki zadušila, zadavila, poteptala, raztrgala na kose, preden si dala, da sem zrastel v tem peklu, v tej bolestižejni blaznosti, na tej nezmiselni in brezkoristni uničilni grmadi! Delaj zdaj poko= ro! Trpi z menoj! Trpi z menoj! (moči ga zapuščajo, glas mu slabi, izgubi ostrino in se izpremeni v ihtenje; opoteče se.)

Nina. (ga objame in potegne dol.) Saša sede na zaboj. Nina ob njegovih nogah.

Saša. Ne, nisi kriva. Nihče ni kriv - - to je najgroznejše, da trpimo vsi.....tako strašno....tako brez greha....brez vzroka.....da trpimo.....trpimo.....

(dolga pavza. Po cesti gre mimo pijanec in poje na pol glasu nekaj otožnega.

(Pijanec mimo line poje otožno = Drenovec Jos.)

Agrafena. (moli klečee) Sveta mati božja, usmili se ga, ne daj da pogine.!

Nina. Sašenka, ljubi moj, tako se ne sme..... (hoče ga tolažiti, pa ne ve kako in s čem; izgubi sigurnost in vsak hip jej prihaja ihtenje.) Veš, je že tako....Sašenka, srček, golobček..... Treba je le.....kmalu mine vse. (brez prepričanja, oklepaje se svojih besed.) Da, da, vse mine....ni treba zdvajati.... Le da ostaneš zdrav. Sašenka, bodi pri miru, vse se poleže, z božjo pomočjo.... Praviš, da sem kriva.....dobro, kriva sem.. ...pokoro hočem delati....popraviti.....Bog mi bo odpustil, ti tudi....Pozneje mi poveš, česa sem pravzaprav kriva.... pozneje, zdaj se ne vznemirjaj....le miren bodi in okrevaj.... vse se poravna na kak način...ne bom ti branila, če boš hotel zopet v inozemstvo....potrebno sicer ni....ampak ne bom ti branila.....potrudila se bom....nič ne bom plakala..... potrudila se bom....nič ne bom plakala....obljubujem ti.... stara neumna ženska sem....odkod naj bi vedela vse? ....Veš, ko si bil še majhen, je bilo še vse drugače. Vsakokrat si pritekel: „Matjuška, tu me boli, tako boli! -" pa sem ti lahko pomagala.....a sedaj.....sedaj....Kadar otroci odrastejo....se nam pač odtuje....čisto tuji ljudje.....druge misli....druge oči.....druge bolesti....to boli, hudo boli.... toda....

Saša. Ti nisi kriva, nobene krivice nimaš. Nihče je nima.

Nina. (v strahu, da ga zopet ne zgrabi, se vda njegovi misli, ne da bi jo razumela.) Da, da.

Saša. Brez vsake krivice, vsi, vsi.

Nina. Da, da, Sašenka!

Saša. Toda neodvratna je ta usoda....

Nina. Da, da, Sašenka, le miren bodi. Oh, če bi ti mogla pomagati!

Saša. Tu mi pomoči! Tu se pravi krepati. V bolečinah krepati. Edini cilj, edina pot! (ihti.)

Nina. Sašenka!

Saša. (jo odpahne.) Pusti me, pusti me! (izgubi zopet moč nad seboj.) Kaj hočete od mene? Pustite me pri miru!

Nina. Usmiljeni bog!

Saša. Pojdite, tecite vendar tja, k svojim bratom, k ljudem tam zunaj, pojdite.....poljubujte se, masakrikrajte se, objemajte se, objemajte se, mučite se! Kaj hočete od mene? Jaz hočem imeti opravka u vašo blazno zmoto....Dajte mi miru, kaj hočete od mene?

Vasja. Saj noče nihče ničesar od tebe!

Saša. (mu sikne v obraz.) Tako? Nihče! (Sarkastično se nasmeje in umolkne.)

Nina. (čepi nekaj dalje od njega in ihti.)

Agrafena. Matjuška, molite, molite, da mu bog pomaga. Rešiti moramo njegovo dušo. Saj bi moral trpeti vso večnost.

Vasja. (blago, po sili miren.) Čuj me Saša, zdi se mi, da se mučiš zaman. Tvoj strah je neutemeljen. Še vedno se bojiš, da te prisilimo na atentat in da postaviš življenje na kocko.

Saša. (se mu sarkastično zasmeje v obraz.) Ali ne storite tega?

Vasja. Ne, Saša, ne!

Saša. (kakor prej.) Res ne? Res ne? Prav zares ne? (S silno, nepremagljivo željo, da bi ranil Vasjo.) Ti si norec! Norec si! Norec si! Zapomni si, norec!

(Vasja se pripelari tik zaloja)
(Odmor)

Vasja. Saša še vedno se oklepaš svojega mnenja.

Saša. Mnenje oklepa mene.

Vasja. Ne sramuj se priznati, kaj da gledaš zdaj drugače.

Saša. Kaj da gledam zdaj drugače? Kaj pa gledam zdaj drugače?

Vasja. No, prej se ti je zdelo tako, pa si zagovarjal svoj nazor. Zdaj pa vendar spoznavaš, da je bilo napačno. Bodi pogumen, pa priznaj; to je vendar tisti boj, ki divja v tebi.

Saša. Kaj? Ti si norec. Norec pravim.....

Vasja. Kaj nimam prav?

Saša. Ne, ne, tisočkrat ne! Zdaj sem bolj prepričan nego kdaj koli.

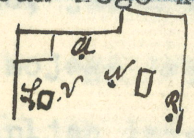

Vasja. Kaj te pa tako muči?

(mile)
Saša. Kaj me muči?! Ha - ha - ha. Kaj me muči?

Vasja. No da...glej....tu...tu...sediš že od včeraj....pozna se ti strašni boj, ki razsaja v tebi....odrekel si se nas....no dobro.. ....Saj je samo ob sebi tako žalostno....tako neizmerno žalostno. ....tako strašno....da me razumeš, nič ti ne očitam tega....No da, radi tebe je šlo toliko naših najboljših tovarišev v muke... nič ne de....zdaj ne gre za to, da so poginili ob tem....ampak... da....da se vidi zdaj tako nepotrebno, tako smešno....kakor.... da so bili ukanjeni za življenje....žrtvovani za šalo....to zapuščа tako grenak občutek....

Saša. (zasika.) Občutek sramu! Sramu!

Vasja. Da, sramu!

Saša. (potrt.) Sram, sram, da je človek prehodil vso to dolgo, strašno pot trpljenja zaman, čisto zaman, nikjer cilja, nikjer zmisla! Le divja kletev kdove kakšnega blaznega demona goni in tira človeka! Zdaj vem, kako mi je bilo, ko sem to prvič spoznal.

Vasja. Saša....

Saša. Tam v celici, ko se mi je prvič ves pusti nesmisel zarežal v obraz. V vlažni, tesni celici, izza mučenja.

Vasja. Mučili so te v ječi?

Saša. Da, da, bratec, tako prijazni so bili in veselili so se tega. Pekli so me in bodli in bodli, a jaz sem lažal tam s stisnjenimi zobmi in sem se veselil bolečin. Užival sem samega sebe, svoje požrtvovanje, svoje muke za veliko, jasno bodočnost človeštva. Ponašal sem se z mučenjem. Iz mojega trpljenja, iz krvi, ki so mi jo rabljevi hlapci po kapljah izžemali, ima vstati tista nova, čudovita krasota! Z nagajkami so me pretepali kakor garjevega psa, cele šope las so mi izdirali iz glave, da mi je tekla kri preko ust in oči. Kakor neubogljivi živali so mi zasajali nabrušene ostroge v život. Z blatnimi škornji so mi stopali na vrat, na ustne in davili so me. Jaz pa sem bil pijan svojih bolečin in sem trpel, trpel za človeštvo. In čim strašneje je bilo mučenje, čim britkejše trpljenje, tem ognjevitejša je bila pijanost, tem bolj se je dvigal moj ponos radi sebe, radi svojega trpljenja, ker sem izvoljen, da smem trpeti vse to za vse, za splošnost, za bodočnost, za napredek, za ljudi. Za človeštvo! Za človeštvo! (tako je ginjen, da ihti.)

agrafena: opazuje ves čas kleče govorečega Sašo v fiksni ideji, da je od satana obseden. (Prisluškuju in se zgraža, in moli)

Vasja. (mu navdušen seže v besedo.) Vidiš, Saša, vidiš, ta povzna=šajoča zavest ti je vzela vse bolečine.

Saša. Vzela, da, vzela! Da mi jih potem naenkrat z vso strahovito silo zaluči v dušo.

Vasja. Kaj?

Saša. Da, dokler se ni skrčila vsa ta „sveta bodočnosti polna zarja" zarja tako, da je ostala le pošastna kremža, ki se mi je hihitala v obraz: „Kaj pa prijateljček, če sploh ne bi bilo nič takega, kaj pa, če bi bilo to, čemur pravite človeštvo, le fantom, ki vam osle kaže? In kaj če bi bila luč, po kateri že tisočletja koprnite in se ugonabljate, le vražje slepilo, le veša, in kaj, če vas le poteguje škodoželjen klovn? Če bi bila pot napačna, cilj napačen in če cilj sploh ne bi bil cilj? No, kaj tedaj? Kaj tedaj? Za koga si trpel? Za koga? Za koga? Za koga te odirajo rabljevi hlapci ob živem telesu? Za nikogar! Za nič! Za neumen dovtip!" Ležal sem tam, uklepan od groznega strahu in nisem mogel uiti tej hihitajoči skremženi sliki. Rogal sem se svojim mučiteljem, naganjal sem jih, naj podvoje, podesetere moje muke; povsem sem se hotel pogrezniti v svojo bolest, izgubiti se izpred tega hihitanja, a lezlo je za menoj, lezlo za menoj v najbolestnejše globočine mojih bole=čin in se rogalo in posmehovalo in posmehovalo in rogalo.... (vstane v hipu.) A pozneje šele, v celici! Tu je bil ves pekel izpuščen nad me! (kakor blazen teka po kleti sem in tja.)

Agrafena. (se v tem pokriža in leze po ozadju proti izhodu.)

Nina (se splazi v strahu k Ramusovu v kot.)

Agrafena: se plazi med govorom Saše po stopnicah tako tiho in skrivnostno, da je nihče ne zasluti. Ob koncu govora izgine. Čuje se kako odpre zaklop — hrup, smeh, vpitje — svetloba. in ga zopet takoj zapre.)

~~Nina~~ ~~Njuj~~ in Ramusov. (sedita plašno stisnjea drug k drugemu.)

Saša. (stoje Vasji ki se je s teškavo vsedel na zaboj)

Z odprtim životom, s krvavečimi, gnojnimi ranami na duši in telesu sem ležal ujet od zasmehajočega režanja pošasti. Iz tal, iz sten, iz stropa so me zbadali bolesti pijani pogledi. Presunljivi glasovi so me bičali: „Zaman, zaman trpljenje, zaman bolest! Zaman pot! Goljufija in sleparija! Vsi vaši boji so brezumni, vsi zaman, vsi vaši cilji, ideali, spomeniki so slepilo, ki si ga ustvarjate sami, da bi omamili strah in obup v svojih dušah. Tukaj, tukaj je vaš edini cilj!" In pred oči mi vstane strašilo iz trohnobe in gnilobe, ki prežvekuje s pokojno ugodnim občutkom človeška telesa. Vso zemeljsko oblo vidim: Groze polno mrliško polje. Razkosani, v divjih trgljajih leže človeški otroci. Mrtvi in živi, mrtvi in živi ~~spopadeni z ostrimi kremplji v divjem borenju. Ranjeni, mrliči, okostja v pusti mešanici....grgranje....stok....bsno rjovenje....blazen smeh.... In skozi to pošastno grmado trepetajočih kosov mesa, kosti in mrtvaških črepinj lezejo v mrzlično divji naglici živi mrliči, ubogi, od usode pretepeni človeški otroci z izjokanimi očmi in od bolesti izglodanimi dušami in srci.~~ Z blazno togoto si krčijo pot. Poteptajo otroke, žene, starce, pohabljence - le naprej, e le naprej, da jih more požreti gnusno strašilo. Moloh se reži in golta in žveče in cmoka in se reži in mami.....

Agrafena. (odpre hipoma vrata in izgine. Za sekundo pride svetloba in šum v klet vrata se zaloputnejo.) (Hrup vpitje, zdeča svetloba)

Saša. (obmolkne in strmi proti vhodu; drugi prav tako; nekoliko trenotkov je vse tiho.)

(sede se ga oklene) Vasja. Bratec, zdaj te razumem popolnoma. Saj si moral pretrpeti grozne muke.

Saša. (se stresa.) Da, grozne muke....

Vasja. Kako si mogel pretrpeti to?.....

Saša. (zelo otožno.) Da, tega sam ne vem!

Vasja. (z glasom, ki sili na jok.) Brat moj, predragi, preljubi brat... Popolnoma te zdaj razumem....Ti praviš....ne...spoznal si, da je vse ljudsko strenljenje in ves boj za višji cilj....brez smisla in zaman.....da sploh ni takega cilja....Da je idol.... nezasiten, hudoben Moloh, ki uživa ob naših bolečinah....kaj ne....to praviš....Ne maram preiskovati, če imaš prav. (izbruhne.) Strah me je! Prav imaš, strašno imaš prav....toda.... glej....recimo, da je tako....Ti si spoznal....ljudje pa še ne....oni še verujejo v svoj cilj.....žrtvujejo se svojemu Molohu, kakor ga imenuješ....dobro....pusti jih.....ustaviti jih ne moreš....ostani torej pri miru pa.....jih pusti....

Saša. (zakriči iz dna duše.) To se vendar ne sme! (odstopi.)

Vasja. Kaj se ne sme?

Saša. Gledati s prekrižanimi rokami?

Vasja. Zakaj pa ne?

Saša. Ker se ne more. To je tisto strašno prokletstvo!

Vasja. Ne razumem te! (V. in R. se umakneta v ozadje na desni.)

Saša. Česa ne razumeš? (kriči z glasom ki ga duše solze; besede bruha iz sebe kakor udarce zoper sebe.) Iz prokletstva te grozne usode ni izhoda. Tega divjega mrtvaškega plesa ni mogoče pokojno gledati. Sodelovati se mora, mora.....

Vasja. Tudi če se spozna nepotrebnost in nesmisel?

Saša. Da, da, da, tudi tedaj! Zoper to se lahko bojuješ, zaskakuješ pot in se daš poteptati, ~~divjaš in besniš lahko zoper to in počiš~~, lahko se smeješ in zblazniš ob smehu, ampak nem ne moreš ostati, z negibčnimi rokami. Z njimi moraš, z njimi moraš, tja moraš v dirindaj!

Vasja. Torej hočeš?

Saša. Ne, nočem! Nočem! a Moram! On hoče, Moloh tam zunaj in tu je konec moje volje. On hoče, saj sili tudi tebe k njemu.

Vasja. Saj hočemo pomagati....ljudem tam....iz sočutja.

Saša. ~~Oh, sočutje, pomoč.....Kaj pa morete pomagati?~~ To je vaba, to so pravljice, s katerimi vas privlači, da vas požre, nič druzega. Za vsakega ima druge pravljice, drugo vabo. Enim se pravi vera, drugim kultura, napredek, človeška ljubezen, človeštvo, a vabi je eno in mami k enemu cilju: V uničevanje, v uničevanje samega sebe.

Vasja. A ti?

Saša. Jaz moram iti k njemu z odprtimi očmi, z odprtim razumom, brez pravljic, brez varanja samega sebe. Ali razumeš?

Vasja. Strašno!

Saša. S široko odprtimi očmi moram gledati v to brezdno polno blata in smeti, kamor moramo priti vsi, strmoglaviti se moram notri, sam sebe, brez pravljic, brez slepila....strmoglav.....

Vasja. Saj si se vendar branil.

Saša. Da, včeraj, pred 24 urami. Takrat sem še trkal na svoj „jaz". Na svojo voljo. Da, tedaj sem še verjel, da se lahko ločim od te krvave blazniške igre. Imel sem še en jasen pogled.

Vasja. In to je bil tvoj notranji boj ves ta čas?

Saša. Da, bojeval sem se za sebe. Če imam prav biti jaz. Ne, nimam je. Nihče je nima. Vsi moramo plesati v tem dirindaju. Le krvoločno orodje krvoločnega demona smo. In druzega nič!

Vasja. In nobenega izhoda ni?

Saša. Da, dati se požreti. In požirati druge, da se prezro lastne smrtne muke. Ali daviti, streljati! (blazno se oklene te misli) Da, ustreli me!

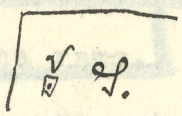

Vasja. Saša!

Saša. Saj me imaš rad, praviš, in tvoj sem. brat moj, ustreli me, končaj moje trpljenje. Dalje ne morem trpeti, ustreli me! Mati, daj ti! Usmili se me! Narvite konec. Ali nimate orožja? Ustrelite me vendar! Zadavite me, storite kar hočete , le konec naj bo.

Bjelkinov glas. (pri lini, jako nagel.) Vasja! Vasja! Ali se je že kdo vrnil?

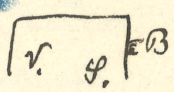

Vasja. Bjelkin, pridi hitro dol. Pomagaj nam, urno....

Bjelkin. No, kaj pa je? (pohiti k vhodu, odpre nagloma vrata, svetloba in šum se vlije; zaloputne vrata in pohiti po stopnicah dol.)

Saša. (hoče po stopnicah navzgor.) Moloh že prihajam, že prihajam!

Vasja. Bjelkin, ne pusti ga!

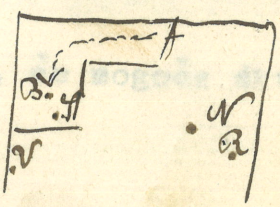

Nina. (kriči obupana.) Saša, ostani....Sašenka....

Bjelkin. (mu zastopi na spodnij stopnicah pot.)

Saša. Pusti me! (se bori z Bjelkinom.) Pusti me!

Bjelkin. Ne, ne pustim te. Kam pa hočeš?

Saša. (opusti borbo in se nasmeje Bjelkinu v obraz.) K „luči", k „odrešenju" hahaha! Ljudem tam pomagati, hahahaha! (stopi nazaj in teka smejoč se po kleti, dokler se obnemogel ne zgrudi na kamen.)

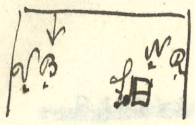

Bjelkin. (Vasje.) Kaj pa se je zgodilo?

Vasja. Ah, strašno je!

Bjelkin. Povej torej vendar, kaj se je zgodilo?

Saša. (vstane in gre jako miren, hladen in odločen k Bjelkinu; polaga mu roke na ramo.) Torej, Bjelkin, s čim bi se imel izvršiti atentat proti gubernatorju?

Bjelkin. (strmi vanj, ne da bi razumel?)

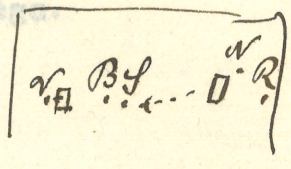

Saša. S kakšnim orožjem?

Bjelkin. Kaj bi to?

Saša. S samokresom ali z bombo?

Bjelkin. Kaj ti je mar? Ti si nas zapustil.

Vasja. (ustrašen.) Bjelkin!

Bjelkin. Kaj hočeš..?..

Saša. Da!

Bjelkin. Res hočeš izvršiti atentat?

Saša. (Lahko ironiziraje samega sebe.) Da, odvisno je od orožja.

Bjelkin. Kako misliš?

Saša. Le tedaj grem, če dobim dobro nabito bombo, če mogoče dve.

Bjelkin. To se pravi, le tedaj, če....

Saša. Če morem tudi jaz zleteti v zrak....

Bjelkin. Tako je že torej s teboj?

Saša. Da, tako!

Bjelkin. In to je tvoj edini vzrok?

Saša. (z lahkim smehljajem.) Da. Torej vidiš, ni se bati, da bi se izneveril.

Bjelkin. Pač prav sedaj.

Saša. Dvomiš?....

Bjelkin. Ne, verjamem ti že, da se ti muči priti „na prosto"...A prav zato. Kaj pa, če ti postane čas predolg?

Saša. Zgoditi se mora pač takoj.

Bjelkin. Če pa ne?

Saša. Tedaj mi moraš storiti prijateljsko uslugo.

Bjelkin. Jaz?

Saša. Da, ustreli me.

Bjelkin. (mu položi roko na ram .) Ali je to tvoj edini izhod?

Saša. Da, edini. (bolest ga zopet obnaja z vso silo, pa hoče zakričati. Vendar se premaga.) Ne morem več prenašati! (mirneje, resignirano.) Skleniti hočem račun.

Štefkin (pride.) (Svetloba, šum, zakaj se zapre. mir.)

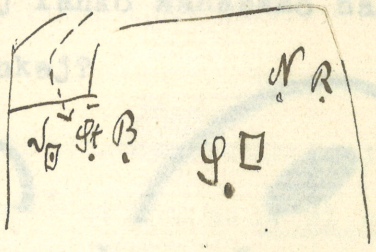

Bjelkin. Ali se more atentat še izvršiti?

Štefkin. Po prejšnem načrtu?

Bjelkin. Da.

Štefkin. Zdaj bi bilo najbolj gotovo. V gubernatorjevi palači je vse navskriž in narobe....Ampak kako misliš sedaj....

Bjelkin. Saša pravi, da je sedaj pripravljen.

Štefkin. Res? Ali je opustil svoje ideje?

Bjelkin. Ne, ampak zdi se mi, da je prišel v zagato.

Vasja. (obupan.) Bjekin!....Saj stori to...brez prepričanja.

Saša. (kriči na vso moč.) Nore!! To imam. Močnejše nego vi vsi. Prepričan sem, da je naš edini smoter: Uničenje! Uničenje samega sebe! Razumeš? Norec! Uničenje samega sebe! Uničenje samega sebe! Norec!

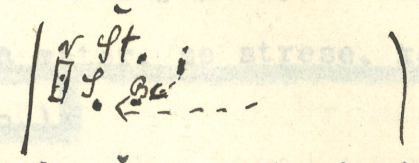

Bjelkin. Saša, saša, osvesti se!

Saša. (postaja apatičen kakor prej.) Da, da, čemu razburjenje? Prosim te, glej, da bomo kmalu na čistem.

Bjelkin. (omehčan, mu položi roko na ramo.) Saša, ali se ne bo morda moglo....

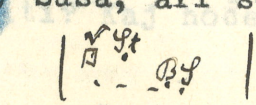

Saša. Bjelkin rotim te, pohiti. Pohiteti moraš, če hočeš da se izvrši. Čutim, da kmalu, kmalu ne bom več mogel izvršiti. Nekaj strašnega mi narašča v glavi. Zares bom kmalu blazen, podvizaj se.

Bjelkin. (se spogleda s Štefkinom; Saši.) Torej dobro, da.

Saša. (mu stisne roko.) (Saša sede na zaboj →)

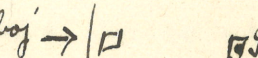

Štefkin. (bjelkinu.) Ali misliš, da se zdaj lahko zanašamo nanj?

Bjelkin. Jaz grem z njim. Uniforma je pač tukaj?

Štefkin. Da, v drugi kleti.

Bjelkin. (odide v drugi prostor.)

(nekaj časa težak molk.)

Štefkin. (se postavi k Saši, ki sedi ves obnemogel; nekaj hoče reči pa obmolkne in ga pogleda sočutno.)

Saša. (Lahno se smehljaje Bjelkinu, ki prinaša častniško uniformo.) Nemara bo zdaj prav.

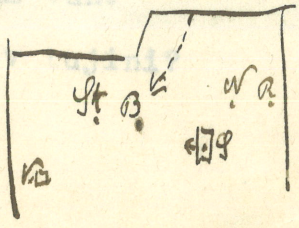

Bjelkin in Štefkin (molčita.)

Vasja. (si zakrije lice z rokami.)

Nina. (ki je ves čas, ne da bi razumela, kaj se govori, čepela kraj Ramusova, opazi uniformo.) Kaj bo to? Vasja, kaj bo s tem?

Vasja. (ki je v svoji bolesti pozabil na mater, se strese, ko sliši njen glas, pa strmi ustrašen vanjo.)

Nina. Zakaj strmiš tako v mene? Povej, kaj naj bo s tem?

Vasja. (strmi še vedno nem vanjo. Drugi molče.)

Nina. Vasjenka, kaj nas hočeš že zapustiti? Kaj hočeš že zopet v tujino?

Vasja. (se osveščа marljivo.) Da, mati...da mati, nazaj hoče, v inozemstvo.

Nina. (plaka.) Zakaj nam hoče storiti to? (stopi k Saši.) Sašenka, kaj hočeš res že proč od nas?

Saša. Da, mati, zadnji čas je.

Nina. Da prideš od svojih staršev? Ki te tako ljubijo?

Saša. Prav zato.

Nina. S svojo ljubeznijo smo ti breme? Nemara ker venomer plakam. Sašenka, obljubujem ti, da ne bom več plakala. (si obriše solze.) Pazila bom, ne bom se jokala. Ostani vsaj še teden pri nas. Morda še do nedelje, potem se lahko odpelješ.

Saša. (prime njeno glavo.) (in jo poljubi.) Ne, mati, moram že oditi.

Nina. Sašenka, ljubi moj.....

Saša. Iz tega dirindaja moram vun.

Nina. Pa boš imel miru, tam v tujini?

Saša. To se ne more vedeti....Morda vlada tudi tam v tujini enaka zanešenost....upam pa....edini izhod je.

Nina. Torej misliš, da ti bo izprememba dobro dela?

Saša. (jo poljubi.) Da, mati, izprememba.

Nina. Če bi le gotovo vedela, a če si prepričan - torej pojdi. Nočem te ustavljati. Tvoji blaginji nočem biti na poti. Da Sašenka le odpelji se - gotovo ti bo dobro delo. Ne smeš reči, da je tvoja mati egoistična. Ampak - ali mora biti že danes?...Sa, da, le pojdi danes, prepričana sem, da ti bo dobro delo, kmalu se vrneš zdrav.

Ramusov. (stopi uplašen k skupini.) Ali nima mene nihče rad? (Saši.) Ali me nočeš poljubiti?

Saša. (ga objame.)

Nina. (se skrivoma obriše solze iz oči in z obraza; sili se prijazno gledati.) Nič več ti ne bo treba gledati solza; tudi ni treba, da bi si očital, da bom potem plakala, ko te ne bo tukaj.... Ne, Sašenka, gotovo ne, glej, veseli me, da greš, dobro ti bo delo....Le, Sašenka, stara, bolna žena sem...dolgo ne smeš ostati.....kmalu lahko umrjem. Ne...to sem dejala le tako.... ni ti treba skrbeti radi tega, lahko še dolgo živim, prav dolgo živim,....prav gotovo....a ti se vrneš kmalu.

Saša. (premaguje svojo ginjenost.) Da, mati, da! (vstane) (daje Bjelkinu in Štefkinu znamenje, naj se požurita.)

Bjelkin. (mu daje častniško suknjo.)

Saša. (sleče svojo suknjo in obleče z Bjelkinovo pomočjo brez besede častniško.)

Ramusov. (vzame častniško čepico in jo boža, ob negotovem spominu se blaženo smehljajoč, polagoma pa začne plakati brez glasu.)

Nina. (sede, boječa se, da bi se ne mogla več premagovati, k Vasji, ki jo pritegne k sebi, boža in poljubuje.)

Saša. (si pripaše tudi sabljo in obleče plašč. Vse to se godi polagoma ob splošnem težkem molku.)

Agrafena. (se prikaže in pride upehana po stopnicah dol.)

Nina. (se ozre) Kje si bila?

Agrafena. (z jokavim glasom.) Za Šašenko!

Bjelkin. (stopi k njej.) Kaj pa je?

Agrafena. Od čudodelnega Ivana kronštatskega.

Bjelkin. Križ? Kaj bi stem?

Agrafena. Varuje naj ga, batjuška, hudobnega duha.

Bjelkin. (jo gleda vprašaje.)

Vasja. (Bjelkinu.) Domišlja si, da ga je obsedel hudobec.

Agrafena. Da, da, batjuška, antikrist.

Vasja. (sočutno Agrafeni.) In zato si šla vun v temno noč? Ali te ni bilo strah?

Agrafena. (grek Saši, plašno.) Sašenka, dragi moj, obesi to okrog vratu, Varovalo te bo.

Saša. (vzame križec in ji potegne roko po laseh.)

Nina. (je vstala in se bliža.) Da, Sašenka, stori to!

Agrafena. Dejal je, naj pazim, da (Nini, kažočega na Sašo.) Bo med tem miren. Da, to je dejal.

Njuta. Kdo?

Agrafena. Dimitrij.

Bjelkin. Kdo je ta Dimitrij? (smehljaje.) Nov čudodelnik?

Agrafena. Moj pravi sorodnik je. Take svete reči razume. Le paziti se mora, je dejal, da ostane Sašenka miren med tem. Dimitrij poskrbi že za ostalo. Pohitel je takoj tja, da se pobriga za Sašo.

Bjelkin. Ne razumem nobene besede!

Vasja. (sluteč.) = Kdo naj se briga za Sašo? Kam je pohitel?

Agrafena. Na policijo, batjuška.

Bjelkin. Kaj je to?

Vasja. (zakriči.) Izdala je Sašo policiji!

Saša. (ki je stal trenotek, kakor okamenel, se nasmeje.) Da reši mojo dušo!

Bjelkin. (plane proti Agrafeni.) Kaj ste napravili?

Saša. (ga zadrži smeje.) Pusti jo, pusti jo! Mojo dušo je hotela rešiti! (smeje se kakor blazen.) Pretekla vas je. Dušo mi je hotela rešiti pa me je izročila policiji! Hahahahaha!

Štefkin. Policija bo gotovo takoj tukaj.

Bjelkin. Ali ste povedali, kje je Saša?

Agrafena. Da, batjuška, saj se mu mora pomagati. (poklekne in moli.)

Saša. (se smeje.)

Bjelkin. (Saši.) Nehaj, ker ne vem, kaj storim!

Štefkin. Pusti to, gledati moramo kako pridemo odtod.

Bjelkin. Da, da in tudi arhiv.

Štefkin. (plane v drugi prostor in se vrne z mapo.)

Bjelkin. (Saši.) Pridi!

Saša. Ne!

Bjelkin. Hitro, hitro, morda še uidemo.

Saša. Ne, Molohu vendar ne uidemo.

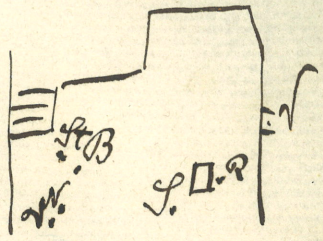

Bjelkin. Vraga, pridi!

Glas. Verbenka (pri lini.) Rešite se! Kozaki prihajajo.

Štefkin. Izgubljeni smo!

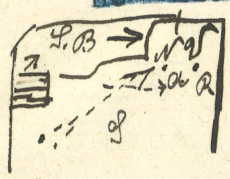

Bjelkin. (Vasji in ostalim.) Odidite v drugi prostor. Hitro. Morda se nam posreči, da jih zadržimo zunaj. (odide s Štefkinom in z ostalimi urno po stopnicah. Nekoliko oddaljeno se sliši zunaj zamolkli glas streljanja.) (agrafena vodi Ramusova v vzadje)

Harbinskij. (se prikaže na gorenji stopnici, za njim kozaki. On komandira.) „Kdor se gane, bo ustreljen! (agraf. odvede Ramus. proč.)

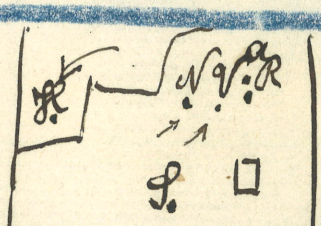

Saša. Kar, kar!

Harbinskij. (sproži samokres.=

Saša. (se zgrudi; zvija se nekaj časa v smrtnih bolečinah, potem da Harbinskemu znamenje, da mu ima nekaj povedati.)

Harbinskij. (vzame beležnico iz žepa, da bi beležil.)

Saša. (zbere vso moč in zakriči sarkastično.) Pozdravite mi človeštvo! (se zasmeje in umrje.)

Harbinskij. (gleda brez razumevanja okrog.)

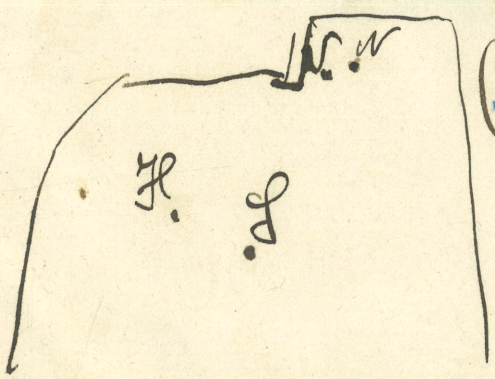

(Vasja naslonjen na zid. Nina plače vas nj. prsih)

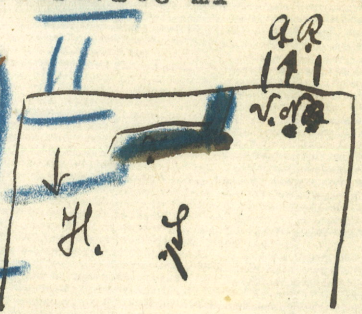

ZASTOR.

KONEC.